

Den halte, lytte, blinde och döve hästmänniskan

Hästhantering och stallplanering för hästägaren eller medryttaren med en fysisk funktionsnedsättning, personens attityd till funktionsnedsättningen och bemötandet från omgivningen.

The Limping, Crippled, Blind and Deaf Horse Enthusiast

Horse handling and stable solutions for physical disable horse owners, their attitude towards their own impairment and response from surrounding people.

Joakim Ericson

Den halte, lytte, blinde och döve hästmänniskan

The Limping, Crippled, Blind and Deaf Horse Enthusiast

Joakim Ericson

Handledare: Michael Ventorp, SLU, Institutionen för biosystem och teknologi

Examinator: Anders Herlin, SLU, Institutionen för biosystem och teknologi

Omfattning: 10 hp

Nivå och fördjupning: Grundnivå, G1E

Kurstitel: Examensarbete för lantmästarprogrammet inom lantbruksvetenskap

Kurskod: EX0619

Program/utbildning: Lantmästarprogrammet

Utgivningsort: Alnarp

Utgivningsår: 2014

Omslagsbild: Gunilla Johansson

Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: hästägare, hantering, arbetsmoment, redskap, fysisk funktionsnedsättning, blind, dövhet, attityder, bemötande

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds-
och växtproduktionsvetenskap
Institutionen för biosystem och teknologi

FÖRORD

Idén till detta examensarbete gavs mig när jag för första gången presenterade mig själv för Michael Ventorp som även blev min handledare och det vill jag ge honom ett stort tack för. Att vända saker som för en utomstående upplevs som ett hinder till sin egen fördel är en tanke som väcktes för mig under min utbildningstid på Alnarp. Den tanken kunde konkretiseras genom detta examensarbete. Mina personliga förutsättningar som gravt synskadad och med ett stort hästintresse skulle ge en helt annan infallsvinkel i frågan om hur man med en grav fysisk funktionsnedsättning sköter och hanterar hästar, påpekade Michael. Jag vill även tacka Partnerskap Alnarp som ekonomiskt har gett mig möjligheten att resa runt i Sverige och göra personliga intervjuer. Arbetet bygger i första hand på dessa intervjuer. Svenska Ridsportförbundet och Synskadades riksförbunds ledarhundsverksamhet vill jag också ge ett stort tack för hjälpen att hitta mina intervjupersoner. Sist men allra mest vill jag tacka alla de femton personer som ställt upp på att bli intervjuade och som ordnade med transport när jag inte kunde ta mig hela vägen själv för att hälsa på. Arbetet skulle aldrig ha kunnat genomföras utan er hjälp. Till sist vill jag avsluta detta förord med att även tacka alla de som känner sig värda ett tack för att detta arbete kunde genomföras.

Alnarp februari 2014

Joakim Ericson
Lantmästarstudent

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

SAMMANFATTNING	5
SUMMARY	6
INLEDNING.....	7
BAKGRUND	7
MÅL	7
SYFTE	8
FRÅGESTÄLLNING	8
AVGRÄNSNING	8
LITTERATURÖVERSIKT.....	9
MATERIAL OCH METOD	11
RESULTAT	15
DE INTERVJUADES ERFARENHETER AV SIN EGEN SITUATION OCH FUNKTIONSNEDSÄTTNING I HÄSTÄGANDET.	15
<i>Mockning och gödselhantering</i>	15
<i>Inredning</i>	17
<i>Foderhantering - grovfoder</i>	18
<i>Foderhantering - kraftfoder</i>	18
<i>Ryktning, hovkratsning, visitering, avspolning och klippning</i>	21
<i>Veterinär och hovslagarassistans, sjukdomsbehandling</i>	25
<i>Förflyttning av häst inomhus (i stallet)</i>	26
<i>Förflyttning av häst utomhus</i>	27
<i>Lastning och urlastning av häst vid transporter</i>	29
IDÉER, ÖNSKEMÅL OCH TANKAR HOS HÄSTÄGARNAS KRING DERAS HÄSTHÅLLNING OCH OMGIVNINGENS BEMÖTANDE MOT DEM.	30
<i>Funktionsnedsättningens krav på behov av större utrymmen</i>	30
<i>Behovet och användandet av utrustning som skiljer sig mot icke fysiskt funktionshindrade personer</i>	31
<i>Förutsättningar för ett välfungerande stall och uppställning</i>	31
<i>Största och minsta problemen i skötseln av hästen</i>	31
<i>Riskmoment och lösningar i hästhanterandet</i>	32
<i>Krav och önskade egenskaper för en välfungerande häst</i>	33
<i>Förslag på lösningar för drömsallet</i>	33
<i>Bemötande från omgivning och andra hästägare</i>	35
<i>Attityd och inställning till sin situation som funktionshindrad</i>	36
DISKUSSION.....	39
SLUTSATSER.....	47
REFERENSER	49
SKRIFTLIGA.....	49
BILAGOR	50
BILAGA 1	50
<i>Frågeformulär</i>	50

SAMMANFATTNING

Detta arbete handlar om hur man praktiskt hanterar och sköter om hästar när personen i fråga har en fysisk funktionsnedsättning som innebär grava problem med synen, hörseln, funktionen i armar och ben eller en kombination av dessa funktionsnedsättningar. Arbetet bygger i första hand på femton intervjuer med aktiva hästmänniskor som äger eller har erfarenhet av ansvaret för skötseln av en eller flera hästar. Målet med arbetet är tredelat: att få fram kunskap som finns hos dessa personer och kunna presentera det på ett bra sätt för andra som inte är så insatta i ämnet, att göra andra nyfikna och förhoppningsvis skapa en större förståelse för personer med en fysisk funktionsnedsättning och ett stort intresse för hästar, samt att kunna visa möjligheterna det ger och vilken betydelse gemenskapen med hästarna har för dessa människor.

Hästar är något som många i Sverige håller på med och även om man har en funktionsnedsättning ska det inte vara ett hinder för att hålla på med hästar. Tillgänglighet är något som alla i samhället mår bra av. I detta arbete har frågeställningar runt det praktiska arbetet med hästens skötsel belysts. Frågor om intervjupersonernas praktiska erfarenheter av gödselhantering, hästens omvårdnad, utfodring, veterinärbesök, hovslagarbesök, förflyttning, lastning och urlastning har ställts. Även frågor om hur man upplever sin egen situation gentemot sin omgivning och sin inställning till hästägandet, hur drömstallet ska se ut, vilka krav man har på hästen och vilka risker som finns har tagits upp. Min utgångspunkt inför intervjuerna var att man som hästägare med en funktionsnedsättning är delaktig i alla moment som skall göras, inte lämnar över till någon annan för att det är enklast så.

Den här kunskapen hoppas jag kan komma till nytta i framtiden och att syftet, att kunskapen sprids till myndigheter, organisationer och alla andra som har behov av kunskapen i framtida drömmars förverkliganden av hästanläggningar uppfylls.

SUMMARY

This work is about how to practically handle and take care of horses when the person has a physical disability that involves serious problems with sight, hearing, the function in limbs, or a combination of these disabilities. The work is based primarily on interviews with fifteen active horse people, who own or have experience with the management of horses. The goal of the work is threefold: The first is to obtain the knowledge held by these individuals and be able to present it in a good way for others, who are not so familiar with the subject. The second is to create a greater understanding by non-disabled people of the issues and possibilities for disabled to maintain this hobby. The work is based primarily on interviews with fifteen active horse people who own or have experience with the management of horses. The goal of the work is threefold: The first is to obtain the knowledge held by these individuals and to be able to present it in a good way for others, who are not so familiar with the subject. The second is to create a greater understanding by non-disabled people of the issues and possibilities for disabled to maintain this hobby. The third is to point out the opportunities available and the importance this has for disabled horse grooms and their quality of life.

Many people in Sweden are enjoying horses and even if you have a disability, this should not be a barrier against keeping on grooming and riding horses. Accessibility to horses is something positive for everyone. In this work, the issues around practical work with horses are highlighted. Questions have been asked about people's practical experience within areas like manure handling, equine nursing, feeding, veterinary visits, farrier visits, moving horses by hand, loading/unloading for transportation and other handling. Questions have also been asked about how they view their own situation versus the surrounding community, their own view on horse ownership, requirements upon the stable and the horse, including risks. My starting point for the interviews was that horse owners with a disability should be involved in all activities within horse ownership; and not hand over some of them to someone else, because it would be easier that way.

This knowledge, I hope can be shared by public authorities, organisations and all others to whom this can be useful, when developing new or improving existing horse facilities and making it convenient for people with disabilities to share horse interest.

INLEDNING

Bakgrund

Att leva med en fysisk funktionsnedsättning ger dig andra förutsättningar och framför allt andra villkor för hur du kan genomföra saker och ting. Det mesta går att ordna om man är beredd att tänka nytt och vara öppen för nya idéer, inte alltid göra som man alltid har gjort. Förutsättningarna och villkoren för hästen påverkas också. Kraven på den häst som ska hanteras kan bli lite annorlunda. I Sverige finns det många som håller på med hästar, många privata stall, ridskolor och ridklubbar. Att dessa hästanläggningar även skall fungera för rytta-re/hästägare med en fysisk funktionsnedsättning är något man tyvärr inte alltid tänkt på. Det finns ridskolor runt om i Sverige som är mer eller mindre uttalade "handikappridskolor", men inte från början byggda för att kunna tillgodose de behov som behöver uppfyllas. Det är ingen lätt uppgift då varje fysisk funktionsnedsättning har sina villkor, dessutom är det väldigt individuellt hur man bemöter och tacklar sin personliga situation. Det som en person inte ser några hinder i kan en annan se som en omöjlighet, även om den medicinska diagnosen är samma eller bättre. I detta sammanhang har omgivningens uppfattning och bemötandet från t.ex. myndigheter om vad som är möjligt stor betydelse. Ett negativt bemötande och inställning till frågeställningen är inte bra för någon, med eller utan en funktionsnedsättning.

Kunskapen om hur man klarar av skötseln av sin häst och hur stallet ska vara organiserat för att kunna sköta en häst när man har en fysisk funktionsnedsättning finns ute i landet hos de aktiva hästägarna, men behöver samlas ihop på ett bra sätt. Kunskapen behövs i framtiden när ridanläggningar ska göras tillgängliga för personer med en fysisk funktionsnedsättning. I myndigheters och andra organisationers arbete behövs även kunskapen om villkoren och möjligheterna som finns för personer med en fysisk funktionsnedsättning när det gäller hästar och deras skötsel. För dessa personer är gemenskapen med hästar viktig på många sätt och har en stor betydelse för att kunna leva ett aktivt, kreativt liv. Under senare år har även betydelsen av gemenskapen med djur uppmärksamats och används i vården. Det kan även användas som en viktig del i rehabiliteringen för att kunna få tillbaka och behålla sin arbetsförmåga, både fysiskt och mentalt.

Mål

Mitt mål med studien är att kunna redogöra för praktiska förslag på hur hästanläggningar ska vara utformade för personer med fysiska funktionsnedsättningar så att man är så oberoende av andras hjälp som det är möjligt. Hur löser man detta gällande mockningen, utfodringen, ryktning, hovkratsning, avspolning, visitering, förflyttning av hästen utan uppsittning, ut- och insläpp i hagar med mera?

Att kunna presentera kunskaper och erfarenheter från personer som har egna erfarenheter och upplevelser av hur det är att vara aktiv hästägare med en fysisk funktionsnedsättning.

Syfte

Att väcka intresset för min frågeställning hos fler än de som har en fysisk funktionsnedsättning och är hästintresserade. Syftet är att visa på möjligheterna och hur man går runt svårigheterna för att kunna vara en aktiv hästmänniska även om det finns en fysisk funktionsnedsättning med i bilden. Syftet är också att förmedla kunskap vidare till privatpersoner, planerare och projektörer, olika organisationer och myndigheter om hur den som har en fysisk funktionsnedsättning behöver ha det praktiskt ordnat för att kunna utöva sitt intresse för hästar. Kunna dela gemenskapen med hästen och andra personer i stallet på ett tryggt och säkert sätt.

Frågeställning

Frågeställningen är hur man med en fysisk funktionsnedsättning hanterar och sköter om hästar. Vilka metoder och praktiska tillvägagångssätt har man för att kunna arbeta så självständigt som det är möjligt i skötseln av hästen

Avgränsning

Arbetet ska handla om det praktiska arbetet med hästens omvårdnad och skötsel, inte arbete av häst under ryttare eller kusk. Den person som utför arbetet har en fysisk funktionsnedsättning som innefattar grav synskada, blindhet, gravt nedsatt hörsel, dövhet, gravt nedsatt eller saknar funktion i armar eller ben, brukare av förflyttningshjälpmedel som t.ex. rullstol, permobil, rullator eller kryckor, däremot inte personer som är drabbade av en intellektuell eller kognitiv funktionsnedsättning.

LITTERATURÖVERSIKT

Sökandet av litteratur inom mitt ämnesområde med valda sökord resulterade i en användbar träff. Material har sökts utifrån de fysiskt funktionsnedsattas behov i deras hantering och skötsel av sin häst. Inte om hur en fysiskt funktionshindrad person bör ha det för sin privata del i vardagen. Informationsökning har gjorts i databaser (Epsilon, Legimus, Sveriges Lantbruksuniversitets bibliotekskatalog) med sökord som bland annat hästskötsel, hästhantering, djurhantering, attityd, bemötande, blindhet, lamhet, dövhet, rullstolsburen, specialredskap, "arbete på andra villkor", "fysisk funktionsnedsättning", "fysiskt funktionshinder", funktionshinder, rullstol, häst, stall, handikappridning, *disability, disabled, people, blind, blindness, deaf, deafness, horse, stable, physical, wheelchair, stable management*.

Det finns mycket skrivet om hästhantering, stallplanering och arbete med hästar utifrån att det inte finns en funktionsnedsättning med i bilden. Det finns även en hel del skrivet om ridning när ryttaren har en funktionsnedsättning, men när man kommer till själva omvårdnaden och skötseln av hästen när arbetet ska utföras av en person med en eller flera fysiska funktionsnedsättningar, blir det genast mera begränsat. Villkoren, förutsättningarna och möjligheterna i dessa personers vardag som hästägare har det inte hittats något om. Materialet är i så fall skrivet av personer som själva inte är drabbade av en funktionsnedsättning och därmed inte skrivet från den funktionsnedsatta personens perspektiv. Det som beskrivs i så fall är den positiva betydelsen av gemenskapen med hästen och ridningens betydelse för personens välbefinnande. I kontakter med yrkesverksamma personer inom hästnäringen har det visat sig att någon litteratur som utgår från detta arbetes utgångspunkter finns det inte kännedom om. Kunskapen kanske finns, men det är inte beskrivet. I litteratur som hittats (Nordmark & Wisén, 2011) handlar det om den rullstolsburna ryttarens hantering av hästar. Där kommer man fram till följande resultat:

- Som rullstolsburen är det olämpligt att leda hästar. Skaderisken är för stor.
- Som sittande i rullstol är personen i ett väldigt farligt och utsatt läge för eventuella sparkar från hästen.
- Det behövs stora utrymmen för att den rullstolsburna ska kunna röra sig obehindrat och kunna sätta sig i säkerhet om hästen skulle börja bråka.
- Trösklar och trappor är ett hinder så fort de förekommer. Använd ramper av olika slag när nivåskillnader förekommer på hästanläggningen.
- Ha tillgång till duktiga och pålitliga medhjälpare. Det är bättre att fråga om hjälp än att utsätta sig för onödiga risker och utmana ödet.
- Använd hästar som är välhanterade, blivit tränade och inskolade på de annorlunda förutsättningarna samt miljötränade.
- Använd redskap för borstning och ryktning med förlängda skaft för att den rullstolsburna personen ska få längre räckvidd.
- Placera en hög och sänkbar plattform bredvid hästen så att den rullstolsburna personen kommer åt hela hästen.

- Hästanläggningen ska vara tillgänglig för alla, även en rullstolsburen person ska kunna ha tillgång till de utrymmen som personen har behov av.
- Hårdgjorda och halkfria ytor, t.ex. asfalterade, ska användas runt byggnaderna på hästanläggningen.

MATERIAL OCH METOD

Med ett frågeformulär som utgångspunkt för intervjun, se bilaga, har femton kvalitativa intervjuer genomförts. De intervjuade personerna har en fysisk funktionsnedsättning eller en kombination av dessa, se under rubrik avgränsning. I tabell 1 finns beskrivning av de intervjuade personernas förutsättningar. Frågeformuläret och projektbeskrivningen e-postades till intervjupersonerna innan intervjun genomfördes. Tanken med detta var att intervjupersonen skulle få en uppfattning av min problemställning, syfte och mål med intervjun. Därtill gavs möjlighet för personen att tänka igenom sina metoder och tillvägagångssätt för att klara av hästägandet. Vid intervjutillfällena har jag försökt få de intervjuade att prata så fritt de kunnat. Tanken var att få till det personliga samtalet och kunna ställa frågor som någon annan kanske inte skulle ställa. Anledningen till att jag valde det arbetssätt jag gjorde var mina personliga förutsättningar; att min personliga situation skulle göra kvalitativa intervjuer till något mer än vad en icke funktionshindrad intervjuare skulle kunna. Två intervjuer genomfördes med hjälp av högtalartelefon. Övriga tretton genomfördes genom att personligen träffa intervjupersonen.

Tabel 1. *Beskrivning av de i studien intervjuade personernas förutsättningar*

	Funktionsnedsättning	Uppstallning	Ägande- och skötselansvar för antal hästar (ras, kön, ålder)	Hästantal i stallet
Intervjuperson 1 Kvinna, hästägare	Dövblind	Privatstall/ridskola, spilta, Uppstallad i stall med 18 hästar tillgänglig personal	1 häst, New Forest, sto, 18 år	Totalt 34. Två stall, 18 och 8 hästar. Lösdrift med 8 hästar.
Intervjuperson 2 Kvinna, hästägare	Dövblind	Privatstall, box	1 häst, D-ponny korsning, sto, 19 år	Totalt 9. 6 hästar/ ponnyer och 3 minishetlandspunny
Intervjuperson 3 Kvinna, hästägare	Blind	Privatstall/ridskola, box, tillgänglig personal	1 häst, arab knabstrup korsning, valack, 18 år	Totalt 40
Intervjuperson 4 Kvinna, hästägare	Blind	Privatägt stall, box	1 häst, andalusier arab, sto, 7 år	Totalt 6
Intervjuperson 5 Kvinna, hästägare	Gravt synskadad	Privatstall/ridskola, box, Uppstallad i det större stallet i avdelning med 4 hästar, tillgänglig personal	1 häst, engelskt fullblod, valack, 8 år	Totalt 30, fördelat på två stall med 16 och 14. Hästar

fortsättning av tabell på nästa sida

fortsättning av tabell 1

	Funktionsnedsättning	Uppstallning	Ägande- och skötselansvar för antal hästar (ras, kön, ålder)	Hästantal i stallen
Intervjuperson 7 Kvinna, ryttare	Blind	Privatstall/ridskola, boxar, spiltor, tillgänglig personal	0	Totalt 40
Intervjuperson 8 Kvinna, ryttare	Blind		0	
Intervjuperson 9 Kvinna, hästägare	Nedsatt funktion och styrka i kroppen, brukare av förflyttningshjälpmedel	Privatstall/ridskola, box, uppstallad i avdelning med 7 hästartillgänglig personal	1 häst, svenskt halvblod, valack, 10 år	Totalt 62,
Intervjuperson 10 Kvinna, hästägare	Nedsatt funktion och styrka i kroppen, brukare av förflyttningshjälpmedel	Privatstall/ridskola, handikappanpassat, box, tillgänglig personal	1 häst, svenskt halvblod, valack, 16 år	Totalt 30
Intervjuperson 11 Kvinna, hästägare	Nedsatt funktion och styrka i kroppen, brukare av förflyttningshjälpmedel	Privatstall, box	1 häst, svenskt halvblod, valack, 8 år	Totalt 18
Intervjuperson 12 Kvinna, hästägare	Nedsatt funktion och styrka i kroppen, brukare av förflyttningshjälpmedel	Privatstall, box	1 häst, irländsk Connemara import, valack, 10 år	Totalt 6
Intervjuperson 13 Kvinna, hästägare	Nedsatt funktion och styrka i kroppbrukare av förflyttningshjälpmedel	Privatstall, box, Uppstallad i avdelning med 11 hästar i det större stallen tillgänglig personal	1 häst, svenskt halvblod, valack, 18 år	Totalt 50. Fördelat på två stall, med 30 och 20 hästar.
Intervjuperson 14 Kvinna, hästägare	Nedsatt funktion och styrka i kroppen, brukare av förflyttningshjälpmedel	Privatägt stall, box	2 hästar, svenskt halvblod, valack 20 år och sto 7 år	Totalt 2
Intervjuperson 15 Man, hästägare	Nedsatt funktion och styrka i kroppen, brukare av förflyttningshjälpmedel	Privatstall, handikappanpassat, box, tillgänglig personal,	1 häst, svenskt halvblod, valack, 21 år	Totalt 50

Hos fem av dessa personer fick jag även möjlighet att träffa deras hästar i sin vanliga stallmiljö. Hos en intervjuperson fick jag möjlighet att se stallmiljön men inte träffa personens häst. Alla samtal spelades in med hjälp av en diktafon (*Olympus, Digital vocal recorder, DM-450*) för vidare bearbetning och analys som har gett mig ett resultat. I arbetet kom tonvikten att ligga på intervjuerna då min personliga erfarenhet av en fysisk funktionsnedsättning (gravt synskadad

och ledarhundsförare) var en fördel i mötet med den intervjuade personen. Kontakt togs med handikappansvarig på Svenska ridsportförbundet som förmedlade min förfrågan om intervjupersoner runtom i Sverige. Två personer för intervju erhöles genom Synskadades riksförbunds ledarhundverksamhet och fyra personer genom personliga kontakter. De som blev intervjuade valdes därför att personerna var positiva till att medverka i en djupintervju.

RESULTAT

De intervjuades erfarenheter av sin egen situation och funktionsnedsättning i hästägandet.

Mockning och gödselhantering

Mockningsarbetet är tungt för alla hästägare, med eller utan funktionsnedsättning, menar de intervjuade. Det blöta strömaterial och den fasta gödseln väger en hel del. Den bästa arbetsställningen ur ergonomisk synvinkel kan inte alltid uppnås. Det kan vara tungt att gå i strömaterial för en person med nedsatt styrka och balans. Om det går att utföra beror på vilken typ av funktionsnedsättning, vilken styrka och stabilitet hästägaren har i kroppen. Tidsaspekten och hur bra resultatet blir har också betydelse om mockningsarbete utförs. Merparten av de intervjuade mockar inte själva eller enstaka gånger. Antingen får man betala för tjänsten eller byta tjänster med övriga hästägare i stallet.

Från två intervjuade personer påpekas vikten av att veta tillvägagångssätt i mockningsarbetet och att det finns en kunskap vad mockningsarbetet innebär även om hästägaren själv inte utför arbetsmomentet. Antalet hästar i de intervjuade personernas stall varierar från två upp till femtio hästar. Två har sin uppställning i stall som ägs av hästägarna själva, en med inackorderingar och en utan. Övriga personer har sin uppställning i privatstall eller på ridskolor.

Spån är det strömaterial som används av de flesta hästägarna. Pelleterat strömaterial används av en blind person. En annan hästägare säger att pellets upplevs av många som lättmockat, men för egen del använder personen spån. Övriga strömaterial som halm, pellets och torv har den här personen med nedsatt funktion i armar och ben väldigt svårt att stå på och gå i. Som blind med styrka och rörlighet i armar och ben plockas den fasta gödseln upp för hand. Blött och fuktigt strömaterial som lokaliserats med händerna eller fötterna tas upp med grep. Kan man ta hjälp av andra överläts mockning gärna till någon annan.

Att strö för hästen fungerar bra. Vid hämtning av strömaterial säger en blind intervjuperson att det är lättast att släpa spånbalen direkt på marken och inte lasta upp balen i någon skottkärra eller vagn för att förflytta den. Halm används av två hästägare och fler skulle använda det om möjligheten fanns. Med nedsatt funktion och styrka upplever berörda hästägare att halm är jobbigt att gå i och det finns risk för att snubbla om halmstråna är för långa. Problemet kan lösas genom att halmen hackas. Många av de intervjuade kan mocka om det är absolut tvunget, men då är problemet att få tömt gödselkärran. Hos de flesta hästägarna finns gödselplatta i nära anslutning till stallet. Antingen töms skottkärran över kanten till gödselvårdsanläggningen eller direkt på gödselplattan. Hos en blind person finns lucka i boxens yttervägg mot gödselvårdsanläggningen så att gödseln kan tömmas direkt ut på gödselplattan, se figur 1 och 2. Detta innebär att någon skottkärra inte behöver användas. Några av hästägarna påpekar fördelen

av skottkärror med två eller fler hjul för att lättare kunna hålla balansen på skottkärran.

Lätta redskap upplevs också som en stor fördel. Tre intervjupersoner påpekar att mängden strömaterial som mockas ut blir lätt större jämfört med när en icke fysiskt funktionshindrad person utför samma uppgift. En blind hästägare ger rådet att mocka i en säck om underlaget gör det vingligt att använda skottkärra. I samma persons stall finns det ett nedkast/grop inne i stallet med skruvutmatning till container som visas i figur 3.

Figurer 1 och 2. Mockningslucka från insidan boxen och utsidan till gödselstacken, Öxnäs by.

Figur 3. Tippgrop för gödselkärran i stallet med skruvutmatning till container, Söderköpings RS.

Inredning

I de flesta stallen används box med skjutdörr. I en dövblinds stall används fortfarande spilta. Två stall har slagdörrar istället för skjutdörrar till boxarna. Med nedsatt styrka i kroppen får vare sig skjutdörrar eller slagdörrar vara för tunga. Det gäller även svängdörrar om dessa används i något av stalllets utrymmen. De ska kunna glida eller svängas upp lätt. Öppningsanordningen kan vara ett problem påpekar en hästägare med nedsatt funktion i händerna. Speciellt om inte styrkan och greppbarheten i handen eller kraften i armen inte finns kan någon form av hävstångseffekt vara till hjälp t.ex. ett rep att dra i. En hästägare har hasp istället för en fjäderbelastad låsanordning.

Flera av de som behöver använda rullstol påpekar saknaden av att inte kunna stå och mysa med hästen på ett tryggt och säkert sätt. En lösning enligt dessa hästägare är att kunna öppna bara övre delen av boxens dörröppning. Då kan hästen sticka ut sitt huvud och kan klappas utan att personen behöver oroa sig för att bli nersprungen eller få en lös häst i stallen. En hästägare har löst sin situation på det sätt som visas i figur 4. Ljus inredning i boxen underlättar, säger de hästägare som är gravt synskadade, och tydliga kontraster underlättar det mesta som ska göras i boxen eller spiltan. Lösa föremål som t.ex. vattenhinkar är en risk när man inte ser, säger en blind intervjuperson. Boxens inredning är inget som orsakar problem för någon av hästägarna. Som gravt synskadad eller blind gäller det att memorera hur boxen ser ut.

Figur 4. Med en halvdörr har hästägaren möjlighet att mysa med sin häst på ett tryggt och säkert sätt.

Foderhantering - grovfoder

Utfodring av grovfoder är något många av hästägarna får hjälp med om det finns stallpersonal för detta. Användandet av hö eller ensilage är fördelat på hälften av varje grovfodertyp mellan hästägarna. Grovfodret packas portionsvis i plastkassar som flera av hästägarna själva får ordna. Påfyllning av kassarna sker för hand och några redskap används inte.

Med endast en synskada upplevs det som att grovfoderhanteringen inte är något större problem. Mängden grovfoder avgörs genom erfarenhet och en känsla för hur mycket en portionsförpackning väger. Med jämna tidsperioder ber den blinda hästägaren en seende person att kontrollväga grovfodret. En gravt synskadad hästägare har taktilt (figurer och symboler i relief) märkt upp sin grovfodermängd på vågens glas. En stor och tydlig visare kan urskiljas av personen men inga siffror. Kvalitén på grovfodret bedöms med hjälp av lukten och hur grovfodret känns när det hanteras. De intervjuade får även hjälp av andra hästägare i stallet och litar på att även de har koll på grovfodrets kvalité.

De intervjuade med nedsatt funktion i armar och ben har större svårigheter med grovfoderhanteringen. Som användare av rullstol fungerar det att skjuta kassen framför sig på betonggolvet och tömma över boxdörren om den inte är för hög. Några av dessa hästägare påpekar fördelen med hö vid hanteringen när det gäller vikten på grovfodret jämfört med ensilage. Hö är lättare att hantera när man har småbalar som väger mellan 10-15 kg. Hur hårt det är packat i ensilagebalarna och på vilket sätt det är packat i balen har stor betydelse när balen skall tas isär, enligt dessa personer. De flesta intervjuade personerna upplever att det är lättast att ta ensilage från fyrkantsbalar i förhållande till rundbalar. En hästägare tycker att rundbalar är bättre då ensilaget inte är lika hårt packat jämfört med fyrkantsbalar. Genom att inte behöva gå in till hästen eller att helt enkelt låta någon annan utföra utfodringen undviks att utsätta sig för risker.

Foderhantering - kraftfoder

Elva av femton intervjuade personer har utfodring som ingår i stallhyran. För några av hästägarna ingår det dock att göra i ordning kraftfoder inför utfodrings-tillfället. Alla utom en väger upp kraftfoderransonen efter volym. Personen som går efter vikt har ingen synskada eller hörselnedsättning. Två av hästägarna ansvarar för utfodringen själva alla dagar i veckan och två har inte ansvar för någon häst vid intervjutillfället.

Figur 5. Utrymme för grovfoderhantering, Söderköpings RS.

Hos de flesta personerna ges kraftfodret genom en mindre öppning i boxens frontgaller direkt ner i krubban så att personen inte behöver gå in i boxen för att utfodra. Detta upplevs som positivt för hästägarens egen säkerhet. En blind intervjuperson har en krubba som fälls in i boxen när den fyllts med foder, se figur 8. En annan hästägare med nedsatt funktion i armar och ben använder tråg av mjukt gummi för kraftfodergivan. Det innebär att hjälp behövs för detta moment, men fördelarna för hästens välbefinnande överväger nackdelarna för hästägaren. Ingen av intervjupersonerna använder några redskap för utfodringsarbetet som skiljer sig från vad icke funktionshindrade hästägare använder.

Som synskadad påpekas att det är viktigt med ordning och reda i foderutrymmen. Iordninggjorda foderransoner ska ställas upp i förutbestämd ordning på bestämd plats som t.ex. hyllplan i väntan på utfodring. Med nedsatt styrka i kroppen och dålig greppförmåga blir säckhantering en svårighet. Det får lösas genom att ta hjälp av andra. En blind intervjuperson som sköter utfodringen i stallet har underlättat kraftfoderhanteringen genom att använda en kraftfoderblandning som är komplett i sin sammansättning. Då behövs det bara leverans från en kraftfoderleverantör och hästägaren har bara ett kraftfoder att hålla reda på.

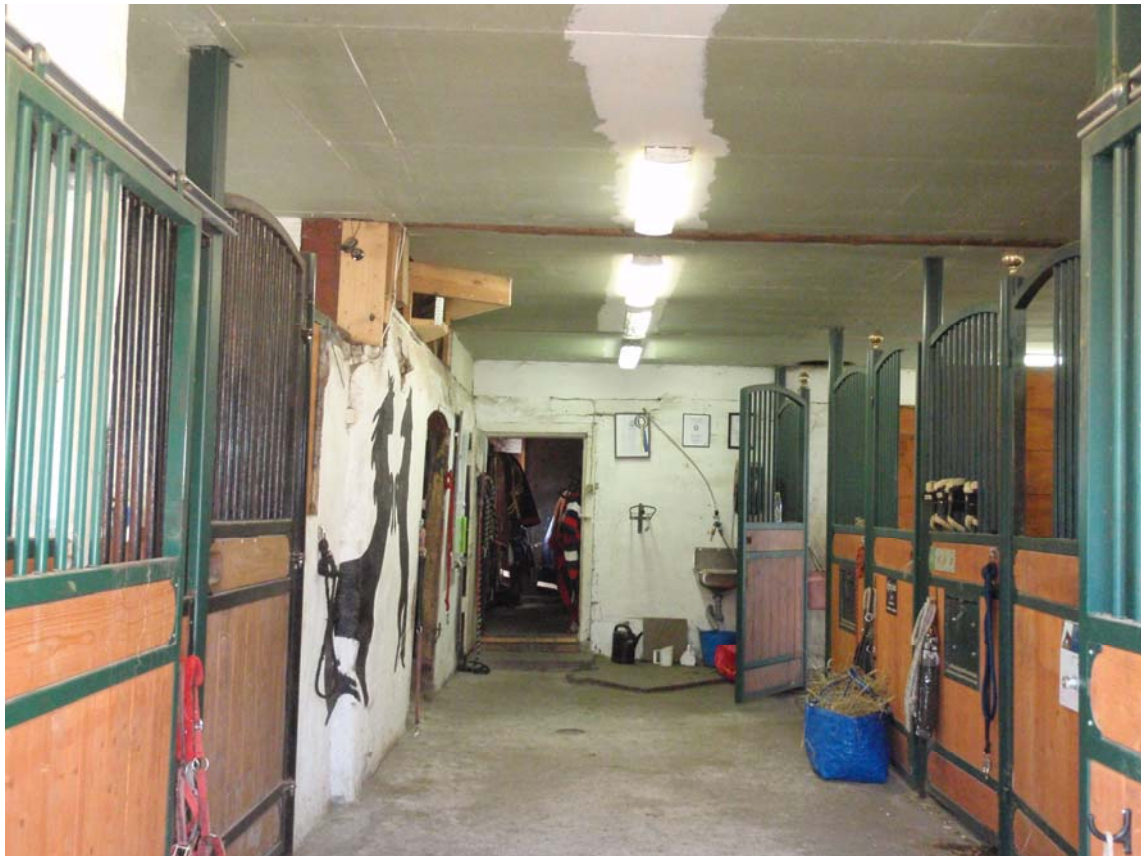

Figur 6. Förvaring av kraftfoder och andra tillskottsfoder, Öxnäs by.

Figur 7. Fodersilo för kraftfoder med tömningsluckor och tömningsöppningar direkt ner i fodervagn, Söderköpings RS.

Figur 8. Stallgång i mindre privatstall för tio hästar. Boxarna har foderkrubbor som kan fyllas från stallgången och fällas in till hästen i boxen, boxarna på höger sida har även lucka som mynnar direkt ut på gödselplattan. Sadelkammare/fikarum med toalett syns i stallgångens borte ände. Utrymme för kraftfoder och redskap finns i sista dörröppningen på vänster sida. Stallgången är inte så bred och övriga dörröppningar i stallet har normala mått. Ojämnheter finns i stallgångens golv och nivåskillnader som gör stallet olämpligt för en rullstolsburen hästägare. Personen som har sin uppställning här är blind och har inga större problem med stallets förutsättningar. Stallgången är stort sett fri från saker på väggar och boxdörrar som man skulle kunna skada sig på. Öxnäs by.

Ryktning, hovkratsning, visitering, avspolning och klippning

Med nedsatt funktion i armar och ben kan flera av rubricerade moment vara besvärliga att genomföra eller till och med omöjliga. Vid ryktning och borstning är det bara en person av intervjupersonerna som använder redskap som skiljer sig från vad icke funktionshindrade personer använder. Hästägaren som använder andra redskap har dålig greppförmåga i händerna och använder klädborstar med handtag för att kunna få bra grepp om borsten. En annan rullstolsburen hästägare trodde sig kunna ha nytta av redskap med teleskophandtag. Redskap

med färger som skiljer sig från underlaget man tappar det på är viktigt när en av de synskadade hästägarna köper saker.

Med en synskada upplevs ryktning, borstning och hovkratsning som inga större problem. Händerna används hela tiden för att känna efter hur resultatet under momentens genomförande blir. En blind intervjuperson upplevde att den uppövade taktila känslan i händerna var till stor fördel. För många skapar hovkratsning mest problem. En häst som hjälper till och lyfter på hovarna själv gör det hela mycket enklare för hästägaren. Att med nedsatt funktion i armar och ben lyfta hästens hov, därefter kunna hålla balansen för sin egen del och ha kraft att utföra själva kratsningen blir för många moment på en gång. För en hästägare fungerade det att kratsa bakhovarna men inte framhovarna. Hos en annan hästägare var det tvärtom.

Visitering är inte något större problem för intervjupersonerna. När skador upptäcks eller något annat som inte är normalt frågas det om hjälp. Om någon i stallet upptäcker något som inte stämmer med hästen och uppmärksammar hästägaren har intervjupersonen väldigt stor hjälp av detta, säger en blind person. Om personen har synen i behåll kan intervjupersonen visuellt visitera hästen, men behöva hjälp att känna efter om personen inte når eller har problem med känslan i händerna. Som gravt synskadad eller blind är inte problemet att upptäcka konstigheter utan att avgöra hur allvarligt det är. Som hästägare ber man då om hjälp av någon i stallet att undersöka den eventuella skadan. Här spelar det stor roll hur mycket erfarenhet hästägaren har. Här har även medryttare en viktig roll, säger några av de intervjuade.

I de flesta av hästägarnas stall finns spolspiltor. Det är lika många som spolar av hästen själv som de som behöver hjälp, oavsett typ av funktionsnedsättning. För att avspolningen ska fungera så smidigt som möjligt påpekar en rullstolsburen hästägare betydelsen av att spola med en temperatur på vattnet som är behaglig för hästen. Hästen står stilla då och är betydligt mer samarbetsvillig säger intervjupersonen.

Klippning av hästen är något som bara några få ur synskadegruppen och hästägarna med nedsatt funktion i armar och ben är bereda att utföra. Risker att skada hästen eller att kroppsstyrkan inte finns är två skäl som anges av intervjupersonerna. Ingen av de dövblinda hästägarna utför detta moment. En hästägare påpekar vikten av att ha en ren häst när klippning ska utföras. Även att ha en väloljad sax med rena och välslipade skär. Klippningen blir då lättare att genomföra, behagligare för hästen och saxen riskerar inte att bli varm så man bränner hästen, fortsätter den rullstolsburna intervjupersonen.

Figur 9. Dags för att ta sig en dusch. Ordentlig och bra belysning men en nivåskillnad och en kant som utgör en riskfaktor för skador om någon skulle snubbla och ramla. Kanten utgör även ett hinder för en brukare av rullstol eller om personen behöver använda andra hjälpmedel för sin förflyttning. Söderköpings RS.

Att hålla hästen och kunna mysa med den under tiden någon annan som t.ex. hovslagaren jobbar med hästen är värdefullt säger en hästägare. De flesta intervjupersonerna föredrar att ha hästen uppbunden i stallgången när det ska pysslas med hästen. Då vet hästägaren var hästen är och framför allt var hästen har sin fram och bakdel, påpekar flera av de synskadade intervjupersonerna. En dövblind hästägare föredrar att ha sin häst uppbunden i spilta, Då kan hästägaren som även har problem med balansen ta stöd av spiltväggarna för att kunna hålla sin balans. Det är också en fördel att det är nära till de utrymmen där utrustningen och redskapen för hästens omvårdnad finns tillgängliga. En god belysning som inte är bländande och ger ett behagligt ljus vill man som hästägare ha. En hästägare med nedsatt funktion i armar och ben säger också att extra belysning som kan tändas vid behov är något som är viktigt. Sådana platser är där hovslagare och veterinär har sin arbetsplats i stallet, och även platser där hästen ska göras iordning eller bara visiteras.

Figur 10. Omvårdnad inför kommande ridpass, hästägarens utrymme är väldigt begränsat och ger inga möjligheter att kunna ta sig bort från hästen på ett snabbt sätt om det skulle behövas. Med andra ord, inte den bästa situationen ur säkerhets synpunkt. Örestads ridklubb.

Veterinär och hovslagarassistans, sjukdomsbehandling

Vid besök av veterinär och hovslagare har de flesta av intervjupersonerna svårigheter att kunna vara behjälpliga på ett bra sätt. Att ha ett bra samarbete med sin veterinär är viktigt. Det är inte fel att tydligt och klart informera om sin egen personliga situation när en ny veterinär ska komma på besök, påpekar en hästägare. Även om hästägaren själv inte kan vara så delaktig och hjälpsam under veterinärbesöket och efterkommande behandling, så är det viktigt att man är insatt i det som sker. Det är något som förväntas från veterinärens sida, påpekas från några av intervjupersonerna. Med en synskada är förmågan att upptäcka skador på hästen oftast inga problem. Det händer att skador upptäcks som ingen annan upptäckt även om en person med full syn kollat hästen, säger en blind intervjuperson. Som synskadad används händerna hela tiden för att undersöka hästen och för att vara säker på att man som hästägare inte missat något måste hela hästen kännas över.

Hovslagaren sköter sig själv hos de flesta av intervjupersonerna. Hästen ska finnas i stallet när hovslagaren kommer, men hästägaren behöver inte vara närvarande. De flesta av intervjupersonerna har haft samma hovslagare i många år och litar på att det görs ett bra jobb. Om hästen är ny för ägaren, hovslagaren eller svårhanterad säger en hästägare att man bör vara med. Några av hästägarna är alltid med när hovslagaren kommer. Som hästägare vill man veta vad som har gjorts, få möjlighet att lära sig nya saker, kunna få goda råd och rådgivning. En hästägare åker alltid till hovslagarklinik för att känna sig säker på att få bästa möjliga hovslagarhjälp. Även om man som hästägare inte kan hjälpa till så mycket i dessa moment, upplever många av de intervjuade att deras närvaro hjälper till att hålla hästen lugn och samarbetsvillig. Några av hovslagarna förväntar sig också att hästägaren aktivt informerar sig om det arbete som hovslagaren utför.

Att ge medicin i fodret upplevs inte som något problem. Men med en synskada kan uppmätning av rätt mängd medicin ställa till problem. Med nedsatt funktion i händer och armar kan det vara svårt att öppna burkar och flaskor. Att spruta hästen med injektionssprutor är något som bara några få av hästägarna gör. Kunskapen finns hos några fler, men risken är för stor att det blir fel så därför låter man bli. Sprutor i munnen som t.ex. avmaskning är något som flera av de intervjuade kan ge, men många undviker det och ber om hjälp istället. Detta för att vara säker på att hästen får i sig medlet och inte att allt hamnar på hästens kind eller på marken.

För att inte skapa situationer som kan orsaka problem i framtiden så tar en hästägare hjälp när medicin ska ges av någon annan än veterinär. Behandling av sårskador är något som en del hästägare tar mycket hjälp av från andra, andra i betydligt mindre omfattning. Vilken typ av funktionsnedsättning som den intervjuade har verkar inte ha den största betydelsen, utan personens kunskap, vilja och inställning till att sköta om sår har större betydelse. När det ska bedömas hur allvarligt ett sår är, om det blivit infekterat eller inte kan vara ett problem enligt de intervjuade som har en synskada. Att tvätta och göra rent sår fungerar bra, men de gånger som handskar behöver användas blir det problem säger en

blind hästägare. Den känsel man har i händerna för att kunna avgöra vad personen sysslar med blir mer eller mindre obefintlig. Som synskadad bör man undvika olika salvor och medel som förvaras i burkar därför att förpackningen inte fungerar bra när den ska användas. Salvor och läkemedel i tub eller på sprayflaska fungerar bäst att använda, tycker den blinda hästägaren.

Förflyttning av häst inomhus (i stallet)

Det är ingen av hästägarna som använder några specialredskap för att kunna förflytta hästen. Förflyttningen upplevs att utföras på samma sätt som för icke funktionshindrade personer. Vanlig platt läder- eller nylonggrimma används av de intervjuade förutom hos en rullstolsburen hästägare där repgrimma används. Intervjupersonen upplever sig ha den bästa kontrollen över sin häst med denna typ av gramma. Grimskäft används vid förflyttning och några enstaka använder även kedja som extra säkerhet. För att få ner vikten på grimskäft gör en hästägare egna grimskäft av lättare repmaterial. Två dövblinda hästägare leder i bara gramma då det upplevs att kontrollen över hästen är större än med ett grimskäft. Det blir även stabilare och mindre vingligt, speciellt för den dövblinda personen som har sämre balans.

De hästägare som inte förflyttar sina hästar själva får ta hjälp av någon i stallet. Risken att själv bli skadad kan finnas därför att personen inte känner sin häst tillräckligt bra för att lita på den. Att hästen i sitt lynne är bufflig vid förflyttning och inte tar hänsyn till hästägarens förflyttningssvårigheter är ett annat skäl hos de intervjuade. Med andra hästar i stallgången blir det också svårt och det finns en risk att olyckan är framme. Stallgången och även väggar ska vara fria från saker.

I två av intervjupersonernas stall används spångångar och i övriga var det betonggolv i stallgången. En blind intervjuperson upplevde att med betonggolv blev ljudnivån för hög och tröttsam i stallet. Elva av femton hästägare upplever inte spångång som något positivt. Några av hästägarna kunde se fördelar, men utifrån sin funktionsnedsättning skapades problem. För en hästägare med funktionsnedsättning i benen hade det ingen större betydelse med spångång eller inte, men tyckte det fanns många fördelar med spångång. Som synskadad är det svårare att höra om det kommer någon häst eller person i stallgången när spångång finns. Det hörs inte heller om det tappas saker och det blir kanter att snubbla på. Det blir även problem för de hästägare som använder permobil, rullstol eller rullator i stallet.

Trösklar och nivåskillnader är något som ställer till problem hos de flesta intervjuade personerna. Minst hos de hästägare som har enbart en synskada. En blind intervjuperson påpekar risken med kanter och trösklar om hästen drar iväg. Om man följer med hästen för att få stopp på hästen är det väldigt lätt att glömma var dessa trösklar och kanter finns. Risken för en fallolycka är då stor, säger intervjupersonen.

Som synskadad påtalas fördelen av att lära sig hur stallet är planerat när okända stall besöks för första gången. En blind intervjuperson ser stor fördel i att få stallets hästar beskrivna för sig med deras namn, storlek och lynne. Det behövs utrymme för rullstolen och framför allt när man är i hästens närhet för att kunna sätta sig i säkerhet om hästen skulle börja fäkta med benen. Bredare dörröppningar än normalt efterfrågades av de flesta hästägarna.

Förflyttning av häst utomhus

För de flesta av hästägarna ingår in- och utsläpp i stallhyran. Hästen finns i stallet när man kommer. Om man gör arbetet själv behövs det hjälp i större eller mindre omfattning. Att leda hästen fungerar bra för de flesta och någon specialutrustning används inte för hästens skull. Kedja används av några få för att ha en extra hjälp om det skulle behövas. Två dövblinda hästägare håller direkt i grimman. Personen ledsagas i sin tur av assistansen. Hos en av hästägarna är ledsagaren personens ledarhund.

Den dövblinda hästägaren betonar betydelsen av glädjen i att kunna känna sig självständig. Det behövs hjälp med att få tag på rätt häst i hagen och hantera grindöppningar för dessa personer. Plant och jämnt underlag att gå på är viktigt för alla hästägarna. Hos hästägarna med nedsatt funktion i ben och dålig balans har dessa faktorer ännu större betydelse. Grusunderlag är det vanligaste vägunderlaget. Asfalt skulle uppskattas från några de intervjuade, men samtidigt påtalas då den ökade halkrisken för i första hand hästen.

Som blind uppges det att förflyttning av hästen utomhus upplevs som ett av de jobbigaste momenten i hästhanteringen. Intervjupersonen får lära sig hur omgivningen ser ut och försöka memorera. Öppna ytor med saker som flyttas runt skapar en hopplös situation. Tydliga vägar med kanter att följa underlättar. Tydliga vägskäl, grusade uppfarter till hagen, avstånd mellan öppningarna och hårdgjord mark i grindöppningar uppges som viktiga faktorer. Flera av hästägarna har fått sina hagar så nära stallet som möjligt. Därmed skapas kortaste väg för att kunna spara på krafterna och risken minskas för att något går fel genom kortare väg. Möjlighet att stänga av elen till hagen uppges de flesta som en viktig sak. En blind intervjuperson säger att om möjligheten inte finns väljs dessa stall bort med en gång.

Grind av trä eller metall istället för eltråd av något slag, uppges tre av de blinda hästägarna som en fördel. Med grindar av trä eller metall blir det tydligt var man har öppningen till hagen. Tråd eller band med handtag är annars det vanligaste för de intervjuade. En gravt synskadad hästägare har tunn vajer med handtag för att minska risken för trassel och för att hästen ska få svårare att kunna trassla in sig. Regeln finns också att aldrig lägga vajern med handtag direkt på marken utan har det stängt oavsett om hästen är i hagen eller inte. Hantering av stängselvajern utförs inte heller i mörker.

Hästägaren ser också till att förflytta hästen när det är lugnt och inte vid utfodringstider när alla andra hästar ska in. Ett annat knep är att gå en annan väg så att intervjupersonen inte behöver passera andra hästar. För att hästen inte ska bli överraskad och olyckan vara framme pratar hästägaren mycket under förflyttningen med hästen. En annan hästägare påpekar också vikten av att kunna haka handtagen i varandra så att det bara behövs en hand för att kunna stänga eller öppna. Med nedsatt funktion i armar och ben är inte grindar eller slanor lämpliga, uppgavs det från dessa hästägare. Det är för tungt att hantera och medför att man inte kan förflytta sig själv tillräckligt fort, var argument som uppgavs.

Att hitta rätt häst i hagen och kunna förflytta sig där är mer eller mindre lätt för intervjupersonerna. Med en pingla på grimman kan en blind intervjuperson hitta sin häst, men det blir problem om hästen inte rör på huvudet. Genom att lära hästen komma på inkallning har en annan blind hästägare löst situationen. Med olika typer av grimmor, gjorda av olika materialen och av olika märken, kan hästen kännas igen, säger de blinda hästägarna. Med hjälp av fjärrstyrda ledfyrrar för utomhusbruk kan intervjupersonerna hitta tillbaka till grindöppningen och stallet.

Figurer 11 och 12. Förflyttning av häst på ett lite annorlunda sätt. Sparkcykeln är eldriven och används för att personen inte kan gå längre sträckor på grund av nedsatt funktion i benen.

Att hämta en häst när det är flera i hagen är problematiskt på olika sätt för alla hästägarna, beroende på vilken fysisk funktionsnedsättning personen har. Plana och stora hagar med många hästar och inget att orientera sig efter fungerar inte alls bra, säger en blind hästägare. Långsluttande mark mot grindöppningen är idealet enligt en annan blind hästägare. Leriga hagar, starkt kuperade, stora rötter och stenar i dagen ger problem för de intervjuade. Om det är ett problem att hålla en häst och samtidigt kunna stänga eller öppna grindöppningen har några sina hästar ensamma i hagen. Risken att hästen blir skadad och inte kan ridas är ett annat skäl som anges för att hästen går ensam. Hästen är intervju-personens rehabiliteringsredskap och måste helt enkelt fungera, annars blir de negativa konsekvenserna för stora för hästägaren.

Figur 13. Att hämta en häst när det är flera i hagen är emellanåt besvärligt – även om man använder sparkcykeln som i figur 11 och 12.

Lastning och urlastning av häst vid transporter

Hur smidigt det går att lasta och lasta ur beror väldigt mycket på vilken häst hästägaren har. Faktorer som hur väl häst och ledsagare känner varandra, hur mycket hästen litar på den som hanterar den, samt även hur van hästen är av lastning och urlastning har betydelse, säger de intervjuade. Några av hästägarna tar hjälp med det mesta i dessa moment, medan andra är helt självgående.

Med en synskada och inte möjlighet att köra bil är intervjupersonen inte ensam när hästen ska lastas eller lastas ur. Två av de blinda hästägarna klarar av hästar som de känner väl att lasta och lasta ur själva.

Skäl för att inte vara delaktig är att riskerna är för stora, brist på erfarenhet och att hästen kan bli ännu mer svårlastad än tidigare om hästen får dåliga erfarenheter. Även om man som hästägare inte kan vara med och hålla i hästen har ägarens närvaro en stor positiv betydelse i hur bra det fungerar, säger två av de intervjuade. Med nedsatt funktion i armar och ben har man som hästägare svårigheter att röra sig i transporten om personen har en häst att tänka på.

Genom att ha en häst som självmant går in kan man klara av lastning och urlastning på egen hand. Men ett halt underlag gör det omöjligt att genomföra lastning och urlastning. Genom att använda ett långt grimskaft har en hästägare med nedsatt funktion i armar och ben möjlighet att kunna gå några steg framför hästen och därmed hinna in under frambommen innan hästen är ikapp. Ingen av hästägarna använder någon specialgjord lastningssele, remmar med fästanordningar, infångare eller liknande utrustningar för att kunna genomföra lastning och urlastning.

Idéer, önskemål och tankar hos hästägarna kring deras hästhållning och omgivningens bemötande mot dem.

Funktionsnedsättningens krav på behov av större utrymmen

Som svar på frågan om funktionsnedsättningen ger ett större utrymmesbehov angav de hästägare som använder rullstol eller permobil, att ett tydligt behov finns för att kunna ta sig fram på ett bra sätt i stallet. Med nedsatt rörelseförmåga och brukare av rullstol eller permobil ställer trösklar och kanter till det för dessa personer. Det är viktigt med plats och svängutrymme framför allt för sin egen säkerhet.

Utrymmesbehovet ökar också för en person som använder kryckor eller rullator jämfört med en person som kan gå självständigt utan några hjälpmedel. Om hästen skulle börja fäkta med benen när personer med nämnda förflyttningshjälpmedel är i hästens närhet finns ett utrymmesbehov för att snabbt kunna sätta sig i säkerhet. Svaret från övriga intervjupersoner var att deras funktionsnedsättning inte skapade ett direkt behov av större utrymmen.

Dörröppningar bredare än normalt efterfrågades av de flesta. Med mer utrymme är det lättare att organisera och få en bra struktur på de utrymmen som används var en synpunkt som uppgavs. För de synskadade och blinda personerna skapar stora tomma ytor och utrymmen svårigheter i miljön. Det blir svårt att få en tydlig rumskänsla och det blir jobbigt att orientera sig i omgivningen. Som blind uppgavs det att behöva stapla saker gör inte miljön hanterbar. Betydelsen av att

kunna vara med i alla de miljöer som används av övriga hästägare och medryttare i stallet är betydelsefullt är en annan synpunkt som gavs.

Behovet och användandet av utrustning som skiljer sig mot icke fysiskt funktionshindrade personer

När det gäller användande av utrustning för skötseln av sin häst som skiljer sig mot icke funktionshindrade personer säger sig ingen använda sig av detta. En hästägare med nedsatt styrka och funktion i armar och ben har köpt in spångrep och borste i lättviktsmaterial för att inte ödsla energi på att bära vikt i onödan. Skottkärror som inte välter när de hanteras med bara ett av handtagen är viktigt uppges också. Redskap som är så lätta som möjligt och greppvänliga uppskattas, är andra svar som getts. Taktik märkning av saker som t.ex. vågar och namnskyltar är fler saker som nämns. Tydlig färgsättning på saker är ytterligare en punkt som synskadade intervjupersoner nämner.

Förutsättningar för ett välfungerande stall och uppställning

Gravt synskadade och blinda säger att ordning och reda är viktigast. Det gäller både saker, människor och hästar påpekas det. Även att sakerna är hela och rena när de läggs tillbaka på sin plats av alla i stallet. Som blind har betydelsen påpekats av att inte behöva ta hand om andra hästar i stallet när det gäller utfodring, in och utsläpp. Det känns för osäkert med hästar som är okända. Från i stort sett alla påpekas vikten av att veta att man får hjälp när det behövs, att hjälpen ges av välvilja och att det finns en god kamratskap i stallet. Hänsyn visas och att det finns förståelse för hur dagsformen påverkar hur mycket det orkas med för dagen. Det kanske behövs lite extra hjälp om intervjupersonen har en sämre dag. Ett lättarbetat, rent och välordnat stall med bra struktur och rutiner är något som eftersträvas. Förutom den fysiska miljön är en bra kontakt med stallägaren, alternativt verksamhetsledaren, viktig för att det hela ska fungera bra påpekas det. Att hästägaren kan säga till och få gehör när saker och ting kanske måste ordnas på ett annat sätt än vad det brukar göras.

Största och minsta problemen i skötseln av hästen

Mockningen är det som upplevs fungera sämst och är tyngst att utföra. När andra saker nämnts har mockningen överlämnats i andras händer och det är inte en del i hästägandet. Svaret från en dövblind person om vad som fungerade sämst var hämtandet av hästen i hagen. Med nedsatt styrka i kroppen är allting

där kroppsstyrka behövs ett problem och gör att dessa moment fungerar sämst. För två personer är det hovkratsningen som fungerar sämst.

Det upplevdes svårt att uppge vad som fungerade bäst för de personer jag intervjuade. Det mesta upplevs att fungera bra och om det blir problem får man se till att hitta en lösning. Saker som nämns fungera bra är omvårdnaden och där man har fysisk kontakt med hästen, "finliret och samspelet" var en kommentar som gavs. Att kunna leda hästen självständigt med hjälp av sin ledarhund var det bästa för en dövblind person. Det fungerar bäst när man är ensam i stallet och inte behöver tänka på att det finns andra människor eller hästar i stallet att krocka med förutom sin ledsagare, säger en dövblind hästägare.

Riskmoment och lösningar i hästhanterandet

Någon specifik sak eller situation som är gemensam för alla intervjuade personer och som upplevs mer riskfyllt än någon annan kan inte urskiljas. Riskerna finns överallt när det hålls på med hästar, säger de intervjuade. Flera påpekar betydelsen av att kunna visa vem det är, hästägaren eller hästen, som bestämmer reglerna för att minimera risken för skador hos dig själv och hästen. Med ett tydligt och auktoritärt kroppsspråk hos hästägaren visas vem som är ledaren och bestämmer var gränserna går för hästens beteende gentemot omgivningen

Risker som påtalas av gravt synskadade och blinda personer är hantering av strömförande eltråd vid in- och utsläpp i hagen. När det gäller elstängsel och eventuella problem med dessa är lösningen att veta var strömmen stängs av på ett enkelt och lättillgängligt sätt.

En annan risk är hästar som blir överraskade och rädda när man är i deras närhet, som t.ex. vid förflyttning till och från hagen. Risken blir ännu större vintertid när det är halt. Att ha hästen ensam i hagen är en metod som nämns för att göra in- och utsläpp säkrare. Det blir även lättare för en blind person att kunna hämta in sin häst. Hästar som stressar upp sig av olika orsaker, som t.ex. vid utfodringstillfällen och andra hästar som skapar oro, är även det en riskfaktor. Riskerna ökar ännu mer när man inte har eller får någon information om vad som sker i omgivningen när personen är synskadad, hörselskadad eller båda delarna.

Hantering av skadade hästar är det största riskmomentet är ett annat svar som getts av en blind hästägare. Två av de intervjuade personerna är tvungna att stå på knä eller sitta ner på en pall vid skötsel av sin hästs ben och hovar. Detta upplevs som ett stort riskmoment. När personen är rullstolsburen nämns risken för att bli nersprungen och oron för att inte kunna ta sig bort från hästen tillräckligt fort om det skulle behövas. Den säkraste platsen för en rullstolsburen person är rullstolen, säger en intervjuperson som är brukare av rullstol.

De största riskerna ser en annan blind intervjuperson vid in- och utsläpp av sina hästar. För att minska eller kunna undvika riskerna nämner många betydelsen av att ha ett stort hästkunnande, att kunna se när saker håller på att gå snett.

Det är betydelsefullt att kunna se situationer som kan skapa problem och undvika dem. Att "agera före, istället för efteråt" är en devis som getts. Att aktivt miljöträna sin häst är också ett svar som getts mig. Att be personer du känner dig trygg med och litar på om hjälp när det upplevs att man som hästägare inte räcker till av är ett annat råd som ges för att minska risker.

Krav och önskade egenskaper för en välfungerande häst

För att hästägandet ska ge ägaren det som personen vill ha är det viktigt med rätt häst till just den ägaren. Att hästen är lyhörd för ägarens förutsättningar och tar hänsyn till detta i sitt agerande uppges vara en viktig egenskap, en häst som är lugn och trygg i sig själv och som inte blir uppstressad. Hästar som inte är nervösa och blir rädda för nya okända saker och situationer är andra egenskaper som nämns, att kunna agera självständigt och inte vara beroende av andra hästar. Samarbetsvillig och kunna lita på sin ägare är ytterligare viktiga egenskaper som anges när personen ska göra sitt val av häst. Att det är ägaren som står för trygghet i tillvaron när häst och ägare har lärt känna varandra är en tanke hos de intervjuade personerna. Att ha så lite som möjligt av flyktbeteende och istället frysa i situationen, vänta in ägarens agerande och söka tryggheten där är ett svar som getts, att kunna stå still och acceptera ägarens regler. Väluppfostrad och ha ordning och reda på sig själv är andra synpunkter som framkommit.

Vid valet av häst är det individens personlighet som avgör vilken häst som väljs till slut. Hästens kön har en viss betydelse för vad man kan vänta sig av den, men det kan skilja mycket mellan individerna, fortsätter de intervjuade.

Valack var det vanligaste valet som skulle göras när det gäller kön. Sto gällde för två personer, men var även tänkbart av några fler. De som inte kunde tänka sig ett sto vill slippa stons ibland kanske lite jobbiga perioder. Tre av de intervjuade var beredda att hantera hingstar. Övriga skulle undvika hingstar för att riskerna är för stora. Synpunkten nämndes också att man blir begränsad med en hingst gentemot andra hästar. Möjligheten att få hjälp av andra med sin häst är en viktig sak att tänka på vid val av häst, påpekar flera av de intervjuade.

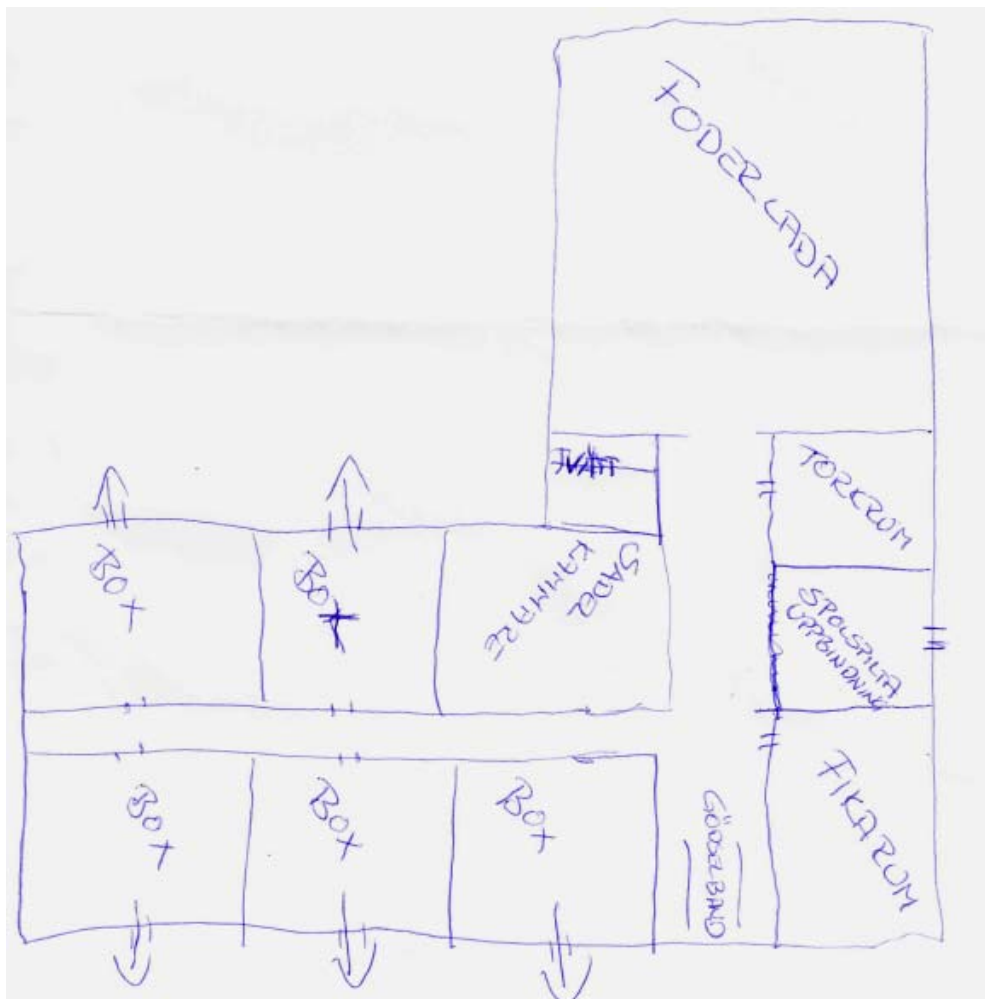
Förslag på lösningar för drömstallet

Antalet hästar i drömstallet varierar för de intervjuade från två hästar upp till minst tio. Merparten av de intervjuade personerna hamnar på fem till sex hästar i stallet.

Många var positiva till lösdrift, men vill kunna ställa upp hästen i box eller spilta periodvis om det upplevs att behovet finns. En intervjuad person kan tänka sig

lösdrift under sommarhalvåret, men att hästarna är uppstallade i box vintertid. Tre personer ville förutom den vanliga dörren ut i stallgången ha en dörr direkt från boxen till utsidan av stallet. Övre halvan av dörren ska vara öppningsbar så hästen kan titta ut. Det skulle man även ha åt stallgången för att kunna mysa med hästen på ett säkert sätt var ytterligare förslag.

En intervjuad person vill kombinera en mindre enskild rasthage direkt utanför dörren till utsidan av stallet ("paddockbox"). I ett förslag ska det utrymme som benämns stallgång i ett sådant stall inte användas av hästarna utan bara av personerna som sköter hästarna. Stallgången knyter ihop alla utrymmen som anses behövas för hästarnas skötsel, de som utför arbetet i stallet och eventuella besökare. En del av byggnaden innehåller utrymmen för strömaterial, grovfoder och kraftfoder, resten av byggnaden förses med boxar, tvättrum, torkrum, sadelkammare, spolspiltor och fikarum. Tippgröp för gödsel med utmatning till container. Hästarna tas in i boxen och spolspiltan från utsidan av byggnaden. Spolspiltan används även för uppbindning av hästen vid behov. Stallets planlösning visas i figur 14 som är intervjuad personens egna tecknade skiss.

Figur 14. En hästägares skiss av sitt drömstall. Personen har nedsatt funktion i sina armar och ben.

Foderautomater, och då i första hand för grovfoder, är något som skulle finnas i drömsallet för två av de intervjuade. Breda och halkfria stallgångar så två hästar kan mötas önskas. Ljus inredning och god belysning som även lyser upp inne i boxen är andra behov som drömsallet ska uppfylla för de intervjuade. Samlad situationsplan av stallområdet med tillräckligt stora utrymmen för att kunna ha en god överblick, ordning och struktur. Att kunna komma fram och kunna sätta sig i säkerhet som användare av rullstol, är ytterligare behov som drömsallet ska tillgodose. En planlösning där allt är samlat i samma byggnad och på samma plan var en annan funktion som önskades av drömsallet.

Önskemål när det gällde utgödsling var att den skulle kunna ske från boxen genom en lucka i väggen direkt ut på gödselvårdsanläggningen eller ner i ett nedkast under foderkrubban. Från nedkastet transporteras gödseln då i en kulvert ut till gödselvårdsanläggningen. En kommentar när det gäller placeringen av gödselvårdsanläggningen är att den bör placeras direkt utanför en ytterdörr på stallet.

För att kunna orientera sig utomhus på hästanläggningen ska det sättas upp ledfyrrar med ljud vid dörröppningar och grindhål. Gångvägar ska vara markerade med en tydlig kant eller liknande så att den synskadade personen har något att följa var andra förslag som gavs för drömsallet. Som brukare av rullstol vill man också att singel inte används, eller i alla fall så lite som möjligt på hästanläggningen.

Bemötande från omgivning och andra hästägare

Alla intervjuade upplever att man får ett bra bemötande av sin omgivning i dagsläget. När de intervjuade möter nya personer blir dessa människor fascinerade och tycker det är roligt att man håller på med hästar. De undrar hur personen vågar och hur hästägaren egentligen gör för att få det hela att fungera, är kommentarer som ges av omgivningen.

Bemötandet har inte alltid varit så bra uppger några av de intervjuade. Ibland kan man bli ifrågasatt i tävlingssammanhang när det tävlas mot icke funktionshindrade personer, säger en av de intervjuade som tävlar på elitnivå. Den intervjuade har uppfattningen att det är den svenska avundsjukan som får ett ansikte och undrar vad man skulle säga efter en vecka med samma förutsättningar som den intervjuade har. Som ung person och ryttare upplevdes det att man ifrågasattes mer. I första mötet med hästvänner kan det bli lite konstlat innan man lär känna varandra. En del lär sig aldrig, men det gäller att kunna bortse från det och behålla vänskapen med dem som bemöter dig på ett bra sätt är något som uppges från de intervjuade.

Med en funktionsnedsättning har nya bekantskaper ibland en förmåga att tro att det mesta måste göras på ett helt nytt och revolutionerande sätt på grund av funktionsnedsättningen. Efter ett tag när övriga personer i stallet har lärt känna

den intervjuade personen blir man behandlad som vem som helst, uppges det. En blind intervjuad person säger att i stallet är det enda ställe där personen kan vara sig själv fullt ut och det är helt i sin ordning.

Det egna bemötandet mot omgivningen är minst lika viktigt som den kunskap man har för att få ett bra bemötande tillbaka. Det bästa sättet att få respekt för sig själv som person med sin hästkunskap är att göra saker på ett korrekt och säkert sätt utan att visa en stöddig attityd, är synpunkter från de intervjuade. Att vara ödmjuk inför sig själv och andra, förklara sin situation på ett enkelt och tydligt sätt och inte ge dumma svar även om frågan är idiotiskt ställd, är andra viktiga saker som intervjupersonerna sagt för att få ett bra bemötande. Med en funktionsnedsättning kan man bli idealiserad och få översvallande beröm för grundläggande saker i hästhanterandet. Det är oftast välmenat, men kan ändå bli så fel. Man kanske inte alltid blir tillfrågad i olika frågor därför att andra av okunskap om personen och tilltro till en individ med funktionsnedsättning, är kommentarer från de intervjuade. I motsats till detta säger flera av intervjupersonerna att man gärna blir tillfrågad om saker som andra hästvänner vet att de intervjuade är duktiga på, de kunskaper man har tas mer på allvar än om det kommer från en icke funktionshindrad person.

Attityd och inställning till sin situation som funktionshindrad

”Ja, det var ju väldigt tragiskt för den här sjukdomen och välja min kropp, för jag kör mitt race ändå”, uttrycker sig en av intervjupersonerna. Att vara ödmjuk inför sig själv, sin livssituation, kunna lyssna på sin kropps signaler och kunna ta hänsyn till det, är inte alltid så lätt när det är så mycket man vill. Varje ny morgondag ger alltid en ny förutsättning för hur bra armar och ben fungerar, säger den intervjuade personen. Det är bra om resurserna finns för att klara av saker och ting, men om attityden finns att det inte går att ordna, kvittar det hur mycket resurser man har, påpekas det. Även om det är jobbigt ibland och att hästlivets vardag kan vara kämpig gäller det att ha en positiv attityd till sin situation och omgivning, säger de intervjuade personerna. Det är inte alltid lätt att visa sin bra sida om man har en dålig dag. Att vara blind och försöka få tag på en häst som inte vill ge sig till känna i en lerig hage under några timmar en regnig, kall och blåsig dag för att slutligen få ge upp gör en inte glad. Vid de tillfällena kan det undras varför man egentligen håller på med hästar, är en kommentar från en blind intervjuperson. När dumma kommentarer kommer eller omgivningen agerar på ett otrevligt och oförstående sätt gäller det att inte bemöta det på samma sätt, säger de intervjuade personerna.

Genom sitt agerande, sin attityd och inställning till den personliga situationen visar man sin personlighet. Det gäller att må bra av det man gör, se till sina egna prestationer och mål. Inte tänka att det ska bevisas något för andras skull utan för sin egen, säger en av de som blivit intervjuade. Att kunna dela med sig av sina erfarenheter och kunskaper är något som upplevs bra och positivt av mina intervjupersoner. Den funktionsnedsättning man har finns där och det gäll-

er bara att få det att fungera. Man får inte lyssna på de personer som säger att saker och ting inte går att klara av, är en kommentar som getts. Om man vill något får man kämpa för det, säger en annan intervjuperson.

Att acceptera sin situation och inse sina begränsningar har varit jobbigt och tagit lång tid, säger en av de intervjuade. Från att ha kunnat rida barbacka obehindrat med en ring runt hästens hals för att styra den till att vara hänvisad till sadel i alla lägen och behöva hjälp för att kunna komma upp på hästryggenskapar är en stor sorg. Saknaden över en känsla av att vara i fullständig harmoni med hästen i ridningen finns, en känsla som man inte kan få tillbaka fullt ut. Det gäller att glädjas åt det man varit med om, den kunskap man faktiskt har sedan tidigare och vad man klarar av trots sin svåra situation, fortsätter den intervjuade personen. Frustrationen och saknaden över det man kunnat göra innan man drabbades av sin funktionsnedsättning finns där mer eller mindre hela tiden, men det gäller att svälja sin stolthet och det är bara att acceptera den situation man befinner sig i.

Det gäller att inte fastna i problemen utan i stället se möjligheterna menar en rullstolsburen intervjuperson. Man får vara envis, uppfinningsrik, kunna tänka i nya banor hur lösningen ska se ut och inte bekymra sig om morgondagens eventuella problem är åsikter som sägs. "Det mesta funkar tills jag blivit bevisad motsatsen" är en annan devis från en blind intervjuperson. Man ska inte vara rädd för att prova på nya moment i sitt hästhanterande, men intervjupersonen vill tillägga att det bör ske när någon annan kunnig person är med under de första gångerna.

En av de intervjuade som haft sin funktionsnedsättning sedan tidig ålder säger att man aldrig sett sig som en funktionshindrad person utan en som alla andra. Att vara utan häst är något som är fullständigt otänkbart för i stort sett alla av de intervjuade personerna, trots att det kräver väldigt mycket av dem. Gemenskapen med hästar ger och har gett så otroligt mycket tillbaka, även i gemenskapen med andra hästmänniskor, är en kommentar som getts.

Genom ridningen och arbetet med hästar utvecklar man sin personliga kroppsbalans, oräddhet och en kroppskänsla. Det tror en av de blinda intervjupersonerna är svårt att kunna få på något annat sätt. Ett skäl att inte vara hästägare även om kunskapen och det stöd som skulle behövas finns, säger en av de blinda intervjupersonerna, är arbetsinsatsen som krävs och planeringen för att få det hela att fungera. Ytterligare skäl för att personen i fråga inte är hästägare är bundenheten och viljan att göra andra saker här i livet som inte har med sin häst att göra.

DISKUSSION

I detta arbete kunde kanske mer energi ha lagts på litteratursökning på både svenska och engelska. Valet gjordes att fokusera på intervjuerna så inom litteraturområdet finns kanske mer att hämta som missats av mig.

Genom arbetet har jag fått möjlighet att komma personer in på livet som jag aldrig har kunnat föreställa mig. Jag har fått nya intryck och erfarenheter av hur ett aktivt liv med en fysisk funktionsnedsättning tillsammans med hästar kan se ut och fått se väldigt många möjligheter i omöjligheter som ett liv med en fysisk funktionsnedsättning och hästar innebär. Att leva med en fysisk funktionsnedsättning som innefattar synen, hörseln eller övriga kroppens muskler ger intervjupersonerna utmaningar i livet. Det är ingen hemlighet för någon. Att kombinera det med ägande och det fulla ansvaret för hästens skötsel och välbefinnande ser jag som inget större problem efter att gjort djupintervjuer med femton aktiva ryttare och hästmänniskor. Själv är jag gravt synskadad och lever med vetskapen att min syn sakta men säkert håller på att försvinna i förtid. Genom att få träffa alla dessa otroliga och fantastiska människor har man fått en kunskap som kommer att hjälpa mig i min framtida gemenskap med hästar.

Det viktiga för mig i detta arbete var att hitta personer som var villiga att visa mig sin situation och dela med sig av sina erfarenheter. Det är inte självklart att man ställer upp på en personlig intervju som utförs av en helt främmande person. Speciellt om man lever under lite annorlunda villkor. För att få legitimitet och att min förfrågan skulle tas på allvar valde jag att i första hand gå genom officiella organisationer för att hitta mina intervjupersoner. Genom mitt val av tillvägagångssätt för att hitta mina intervjupersoner kan min infallsvinkel till ämnet upplevas som ensidig. De personer som har en mindre positiv inställning till hästägande när ägaren har en fysisk funktionsnedsättning kommer inte till tals i detta arbete. Deras synpunkter är minst lika intressanta och viktiga för att kunna bemöta argument och åsikter som motverkar de fysiskt funktionshindrade hästägarnas sak. Förutom dessa aspekter finns det många fler av min frågeställning som skulle behöva belysas. Jag har valt att inte fördjupa mig i detta då arbetets frågeställning handlar i första hand om att hitta konkreta lösningar i hästägandet, därför har jag fokuserat på de personer som kan ge mig detta. Inte personer som har fått sin kunskap i andra hand eller tror sig veta hur det ska vara. Med ointresse, okunskap och mindre positiv inställning till hästägande av en funktionshindrad person upplever jag att det är svårt att kunna se lösningarna som jag är ute efter för hästägare med en fysisk funktionsnedsättning.

Att kunna acceptera sin situation och vara glad trots svårigheterna är något man som person måste jobba på. Sorgen och saknaden över det som en del av de intervjuade haft, men som är förlorat för alltid eller kanske aldrig kan få möjlighet att uppleva kan vara väldigt tung. Det är något man kanske inte känner sig så bekväm med att öppet visa för främmande och okända människor. Att visa öppet för andra att man måste få hjälp emellanåt och kunna be om, det är inte helt enkelt när man vill klara sig själv och vara oberoende av andra. Det är väldigt

lätt att tycka saker när man ser det utifrån, en annan sak när man själv är mitt uppe i det hela.

Som person måste man veta sina begränsningar som tyvärr finns, svälja sin stolthet och ta hjälp av andra. Antingen får man betala för den tjänst man behöver hjälp med eller så får man byta tjänster. De intervjuade har medryttare eller personliga assistenter som kan gå in och hjälpa till med de moment som det är svårigheter med.

Anledningen till att det behövs hjälp med vissa moment kan vara på grund av otillräcklig muskelstyrka i kroppen eller stabilitet. En annan anledning är att ett moment tar så lång tid att tiden inte räcker till för övriga moment som måste genomföras under en bestämd tid. Risken kan också finnas att man missar för många detaljer som gör att hela momentet behöver göras om. Exempel på detta är när en synskadad ska mocka och inte lyckas få med sig större mängden av nersmutsat strömmaterial. När risken att bli skadad är för stor om något går fel är också en väldigt stor anledning att undvika vissa arbetsmoment och situationer. Att få hjälp upplevs inte som något problem. Men det är viktigt att tänka på hur man som funktionshindrad ber om hjälp. När och hur frågan framställs för att få den bästa hjälpen. Varje typ av funktionsnedsättning och graden av den skapar sina förutsättningar och behov. Individens attityd och inställning är minst lika viktig som de metoder och redskap som används för hästens skötsel. Oftast är det inte så stora förändringar som behöver göras.

Något alla mår bra av, både hästar och människor, är ordning och reda i stallets alla utrymmen och i omgivning som behövs för hästens behov. De flesta har uppgett att alla utrymmen som används bör ligga på samma nivåplan. Som brukare av rullstol eller permobil är trappor något som inte kan förekomma. Alla former av trösklar och trappor bör generellt undvikas. Som synskadad kan nivåskillnader vara en hjälp för att kunna lokalisera sig i byggnader eller på området. Arbetet i stallet underlättas för alla om man har så korta avstånd som möjligt till de olika utrymmen och utrustning som behövs för hästens skötsel.

Med en funktionsnedsättning blir detta extra viktigt för att man ska orka med hästägandet. Att behöva gå långa omvägar och behöva bära tungt långa sträckor tar mycket kraft som skulle behöva användas till andra saker. Som synskadad blir det väldigt jobbigt när saker inte finns på sin bestämda plats. Om man har otur tar det väldigt lång tid innan man hittar det som söks. Då blir man stressad och risken för att något går snett ökar betydligt. Det blir kanske inte tid över till det som var planerat att göras.

Kunskap om hur hästar reagerar på olika saker i miljön och dess naturliga beteende gentemot sina artfränder är en grundläggande faktor för att hantera hästar på ett tryggt och säkert sätt för både hästen och din egen skull. Visa respekt för hästen och dess behov så får man respekt tillbaka. Med en funktionsnedsättning kommer en konflikt att uppstå mellan dina personliga behov, risknivå och hästens. Lösningar som gör det möjligt för dig att hålla häst kanske inte ser till hästens bästa i alla lägen. Detta får varje person göra en personlig bedömning av vad som är rimligt och vilka risker man är beredd att ta.

När det gäller hästägande och olika typer av fysiska funktionsnedsättningar finns det behov och förutsättningar som kan krocka med varandra. Ett exempel är en blind person som föredrar trägrindar istället för eltråd och en person som har svårt med tunga grindar och skulle föredra eltrådar. En tung trägrind kunde ersättas med en lättare metallgrind men det kanske inte räcker till och om strömmen inte är avstängd finns risk med elstötter om grinden kommer i kontakt med den strömförande stängseltråden. Frågan är då om bara en persons behov kan tillgodoses eller om det går att få alla nöjda. Krockarna är inte många och skulle kunna jobbas bort med en bra planering och genomtänkt stallverksamhet. Det första steget är att man hjälps åt med helheten i stallet. Vara beredd att både kunna ge och ta emot från de andra i stallet.

En av de intervjuade säger att det ses vara stora fördelar om det finns hästägare med olika funktionsnedsättningar i stallet och det håller jag med om. Då kan den med bra syn men med svårigheter att gå och bära tungt hjälpa en blind hästägare med det visuella samtidigt som den blinda personen kan hjälpa till att bära tunga och klumpiga saker för den andra personen. Hästägare med en hörselskada kan få hjälp att bli uppmärksammade på andra hästägare, hästar eller hästar som leds eller kommit lösa och far runt okontrollerat av personer med synen i behåll. Med nedsatt hörsel eller dövhet som enda funktionsnedsättning kan den blinde hästägaren hjälpas med det visuella och den som har svårt att bära saker.

Att ha bredare stallgångar, bra belysning som även lyser upp inne i boxar eller spiltor och ljus inredning är något som alla skulle önska sig, tror jag. Ett luftigt stall med utrymmen som funkar för det de är tänkta för skulle jag vilja ha i mitt stall om jag hade ett eget. Med uppstallning av funktionshindrad hästägare krävs att det finns god ordning och disciplin av alla för att det ska fungera bra och inte olyckan vara framme. Alla i stallet blir påminda av detta i början, men efter ett tag är det lätt att falla tillbaka i gamla ovanor och mönster. Där har vi själva med en funktionsnedsättning ett eget ansvar att göra vår omgivning uppmärksamma på våra behov och villkor för hästägandet.

Stor betydelse har valet av häst, dess lynne, temperament, samarbetsvilja och hur miljötränad hästen är. En häst som är trygg och ser den som hanterar hästen som ledaren har ett betydligt bättre utgångsläge än om det är tvärtom. Med en funktionsnedsättning är det viktigt att häst och människa lär känna varandra ordentligt, det skapar en trygghet som i sin tur gör allting enklare och betydligt säkrare för alla. Att med en funktionsnedsättning hela tiden hantera okända hästar kan skapa problem. Hur stor hästvana personen har betyder väldigt mycket, men räcker kanske inte hela vägen i alla lägen.

Alla intervjuade har många års erfarenhet av hästar. Några började rida som väldigt små och hängde i stallet jämnt under deras uppväxt. En intervjuad person har även jobbat med hästar som yrke. För att klara av att hantera och sköta om hästar när personen har en funktionsnedsättning tror jag personen har en väldigt stor fördel om det börjats med hästar i tidig ålder. Personen är trygg med sig själv i relationen till hästar och har lärt sig att bemöta dem på ett lugnt och bra sätt.

Det är många fler frågor jag kunnat ställa och många fler svar som väntar på att skrivas ner. Det finns saker jag missat att fråga om och detta arbete skulle kunna innefatta så mycket mer. Vid intervjutillfällena skulle jag ha kunnat följa mitt frågeformulär mer noggrant och försäkrat mig om att informanterna var ordentligt inlästa på materialet som skickats. Svaren hade kanske varit tydligare i så fall. Med en enkätundersökning skulle inte möjligheten till detta finnas. Inte heller möjligheten att ställa följdfrågor som kom upp underintervjuerna. Följdfrågorna var viktiga för att förstå intervjupersonens resonemang.

Min utgångspunkt för den intervjuade personen var att hästägare med sin funktionsnedsättning är delaktig i alla moment som ska göras, inte lämna över till någon annan för att det är enklast så utan för att det är den bästa lösningen för helheten i hästägandet. Genom att ha personen framför sig är det lättare att känna hur frågor ska ställas utan att trampa intervjupersonen på tårna. För mig är det också mycket lättare att få en tydlig bild av stallet när man fysiskt får uppleva miljön. Med en enkätundersökning skulle fler kunnat bli utfrågade. Frågorna skulle varit mer ja och nej frågor. Frågorna skulle skrivits mer som påståenden som den svarande skulle behöva ta ställning till. Genom att använda en enkät kunde svaren statistiskt blivit mer säkerställda. Jag tror dock inte att arbetet skulle blivit lättare för mig om det varit baserat på en enkätundersökning. Osäkerheten om en enkät skulle bli besvarad kändes för stor.

Att hantera mycket information från flera håll är väldigt tidskrävande och kräver mycket energi. Att resa som jag gjort för att kunna besöka mina intervjupersoner krävde också en hel del. Men det var väldigt inspirerande när jag personligen fick träffa de som skulle intervjuas. Jag kunde även ha uppsökt uttalade handikappridskolor, intervjuat personal och de personer med en fysisk funktionsnedsättning som har sin uppställning där. De flesta jag intervjuade har häst i stall där den intervjuade är ensam med en fysisk funktionsnedsättning. För mig känns den verkligheten viktigast att beskriva och få kunskap om detta. I detta arbete hjälpte det mig att tänka på min egen personliga situation och vad för kunskaper som behövs för att klara av att vara hästägare i framtiden även om min syn skulle försvinna helt.

Om det gjordes en kvantitativ studie i ämnet med samma eller liknande frågeställning och utgångspunkter tror jag det skulle vara bra. Mina slutsatser kunde i så fall säkerställas eller visas vara några få personers åsikter och uppfattning av sin verklighet. I en sådan studie skulle det även vara intressant att titta på vilken eventuell samhällsnytta hästägandet av funktionshindrade personer har för samhället. Vilken samhällsekonomisk effekt som hästägandet ger i tjänster från den privata och offentliga sektorn. I hästägandet är oftast flera involverade på olika sätt, det gör att varje häst sysselsätter flera personer direkt eller indirekt. Med en fysisk funktionsnedsättning hos hästägare med mer eller mindre stöd från andra personer blir ännu fler sysselsatta. Hästägandet eller möjligheten att umgås med hästar har en stor positiv betydelse för de intervjuade personernas mentala och fysiska hälsa är den uppfattning jag fått. Betydelsen av att bara kunna befinna sig i den miljö som hästar ger när personen har en funktionsnedsättning kan vara stor. Vilken betydelse detta har ur samhällets perspektiv skulle vara intressant att få mer kunskap om.

Att äga häst kostar pengar, tid, engagemang och kraft. Med en funktionsnedsättning blir det inte lättare, men för de intervjuade ger det så mycket tillbaka. Det gäller att kunna vara positiv och se fördelarna hela tiden. Vara uppfinningsrik så lösningarna hittas som fungerar för just den som behöver de. Inte fastna i ett föråldrat tänk när saker ska genomföras och kunna ta emot hjälp och inte fastna i någon form av prestige. Lösningarna kan vara väldigt enkla och inte kräva så mycket i vare sig tid eller pengar. Med god planering, sunt förnuft, kunskap samt ordning och reda kommer man långt. Många problem kan också undvikas med rätt häst för just dig. En häst som andra är beredda att hjälpa till med om det skulle behövas.

Under arbetets gång har jag upplevt att det finns många trådar att spinna vidare på. En tråd är att ta fram nya metoder och redskap som kan fungera bättre för personer med fysiska funktionsnedsättningar än vad som finns idag för skötseln av sin häst. Det gäller även övriga funktionsnedsättningar. Det kunde forskas på betydelsen av hästägandet och förutsättningarna som finns i samhället för att kunna vara aktiv hästägare med en funktionsnedsättning. Även hur positiva attityder kan bejaktas och negativa motverkas i samhället för den funktionshindrade personen i hästägandet kan det forskas om, liksom omgivningens förhållningsätt och olika myndigheters agerande för att göra hästägandet möjligt för personer med en funktionsnedsättning.

Att planera och få bygga sitt drömstall är något som varje inbiten hästmänniska har väldigt högt på sin önskelista vill jag tro. Det finns många extra saker som kan läggas till i stallet och göras väldigt exklusiva. Utformningen av utrymmen och vilken prioritering som ska finnas där styrs i stor utsträckning av lagar och regler. För min frågeställning i examensarbetet av funktionsnedsättningens behov och förutsättningar är också något som måste tas med i planeringen av byggnaden. Jag ser tre grundläggande faktorer i planeringen av stallet. De är stallets hästantal, hästägarnas ambitioner med sitt hästägande och vilken typ av hästverksamhet som ska bedrivas.

Att ha speciella skötselspiltor som är extra stora för en rullstolsburen person eller liknande ytor så stallgången kan vara fri från hästar skulle uppskattas av de flesta tror jag. Vissa saker som t.ex. bredare dörrar, stallgångar, tröskelfritt, enplanslösning går lätt att ordna om utrymmet finns för att bygga för det hästantal som stallet är tänkt för. Kostnaden för de olika byggnadsmaterial som behövs till stallet kan ha en stor betydelse för om man tycker det är värt kostnaden. I budgeten för byggnationen finns ett kostnadstak att hålla sig till. Om stallet byggs privat kan kanske kostnaden höjas under byggets gång men i t.ex. kommunal regi finns knappast utrymme för extravaganser och förhöjda byggnadskostnader under byggets gång. Ett plant betonggolv är enklast byggnadstekniskt och oftast det billigaste alternativet. Många av mina intervjupersoner tyckte betonggolv fungerade bäst men under vissa omständigheter kan betonggolv bli väldigt hala för både människor och hästar. Detta skulle kunna motverkas med gummibelagda golvytor. Kostnaden är hög och det kan finnas andra saker som anses minst lika viktiga för att få ett välfungerande och säkert stall.

Vid lastning och urlastning ser jag ett problem med att man har en större eller mindre uppför- eller utförsbacke att ta hänsyn till, förutom en häst att hålla reda

på. En av de intervjuade med nedsatt funktion i armar och ben uppgav också att för stor lutning på rampen och hög nivåskillnad från backen till transportens golv skapar problem. Risker att trampa utanför rampen på grund av att man inte ser var kanterna är eller är osmidig av funktionsnedsättningen skapar en osäkerhetsfaktor. Detta gör att några överlåter gärna hela momentet till någon annan är en uppfattning jag fått. En lösning till problemet skulle kunna vara att använda någon form av lastbrygga så att hästen och dess ledsagare kommer i samma nivå som transporten. Med räcke utesluter kanterna på lastbryggan som går hela vägen till transportens väggar tas risken bort att ramla utför kanten.

Den bästa hjälp man kan få är när personen som vill hjälpa till läser in situationen först och sen agerar och inte tvärtom. Att leva med en funktionsnedsättning och hålla på med hästar gör att man utsätter sig för större risker. Om man är medveten om det och tar hänsyn till det, har man kommit långt. Men jag tror att alla kommer någon gång i situationer där man får ta en kalkylerad risk för att kunna få uppgiften löst. Ett exempel på detta visas i figur 15. Att hästägaren känner sin häst, att den litar på sin ägare, sin ledare och ser den personen som tryggheten i sitt liv gör att riskerna inte behöver bli stora.

Jag ser att ett problem kan uppstå när en fysiskt funktionshindrad hästägare ska få hjälp att hitta lösningar av en icke fysiskt funktionshindrad person. Det blir problem om en icke fysiskt funktionshindrad person utgår från sin egen situation, farhågor, sin eventuella okunskap och rädsla för det man inte förstår. Om den personen ska försöka sätta sig in i en fysiskt funktionshindrad persons situation utifrån att allt i livet hänger på det sinne som funktionsnedsättningen gäller blir det inte bättre. Att anpassa stallet och gårdsmiljön så att det är optimalt utifrån sina egna behov är något som alla aktiva hästmänniskor skulle vilja göra oavsett om det finns en funktionsnedsättning med i bilden eller inte är jag övertygad om. En bra grundförutsättning för att kunna nå det målet är att man är den som äger saker och ting. Pengar och åter pengar behövs också. Hur dessa förutsättningar skapas är något som tyvärr inte bara är upp till en själv. Men flera av de intervjuade har kommit en god bit på väg och några har kommit i hamn som jag ser det. Min förhoppning för egen del är att även jag ska nå mina drömmars horisont och varför inte längre.

Figur 15. Exempel på en medvetet vald arbetsställning för att kunna utföra uppgiften trots att man utsätter sig för stor risk genom att stå på knäna. Det finns ingen möjlighet för hästägaren att sitta på huk på grund av sin funktionsnedsättning.

SLUTSATSER

De synpunkter och kommentarer som angivits vid intervjuerna kan sammanfattas enligt följande:

- En fysisk funktionsnedsättning är inget hinder i sig själv för att kunna vara hästägare och aktiv ryttare
- Med olika typer av fysiska funktionsnedsättningar kan man tillsammans lösa uppgifterna i stallet.
- Veta om riskerna, ha kunskap om de, veta sina begränsningar och ha kunskap om hur riskerna undviks.
- Ta hjälp av andra när det behövs, dumt och onödigt att utsätta sig för situationer som kan göra ditt liv jobbigare än vad det redan är som funktionshindrad.
- Ha en god planering för hur hästägandet ska organiseras och skötas.
- Gäller att ha ett bra team med kunniga och pålitliga människor omkring sig så man kan få den hjälp för just sin unika situation som man anser sig behöva.
- De tunga fysiska momenten som t.ex. mockning upplevdes som jobbigast. Ryktning, borstning och omvårdnaden av hästen är de lättare bitarna.
- Skottkärror bör ha mer än ett hjul för att man inte ska tappa balansen på dessa när de används.
- Ordning och reda i stallet, alla plockar upp och lägger tillbaka sakerna när de använts på sina förutbestämda platser i helt och rent skick.
- Kunna utfodra hästen utan att behöva ta sig in i boxen, minska skaderisken av hungriga och ivriga hästar.
- En ljus och öppen planlösning i stallet, god belysning som inte bländar och även ser till att alla utrymmen som används är upplysta, även inne i boxarna. Reglerbar belysning vid hovslagare och veterinärs arbetsplats i stallet är önskvärt. Även vid platser som är speciellt avsedda för övrig omvårdnad eller förberedelse av hästen, t.ex. ryktning, sadling och avspolning.
- Enplanslösningar för hela stallanläggningen, inga trösklar eller trappor bör förekomma.
- Avstånden i hästanläggningen ska hållas så korta som möjligt.
- Spångångar i stallgångarna var inte önskvärt av de flesta, speciellt av de som använde rullstol eller permobil.
- Det önskas breda stallgångar och breda dörrar som inte är tunga och klumpiga. Dörrar som svänger upp lätt, dörröppnare och skjutdörrar som glider undan utan problem.
- Sex hästar i stallet med en variation på två hästar uppåt eller neråt var ett lagom antal om hästägaren kunde bestämma själv.
- I stall med långa boxrader eller spiltrader underlättar det för den synskadade om hästägaren får ha sin häst i början eller slutet av raden.
- Små boxar som sänder ut ljud, så kallade ljudfyrar vid stalldörrsöppningen och grindöppningar. Ljudfyrarna ska kunna fjärrstyras.

- Strömmen till hagar ska kunna stängas av på ett enkelt och lättillgängligt sätt.
- Inga leriga grindöppningar, hagar som inte är fyllda med stora stenar eller rötter i dagen. Helst långsluttande mot grindöppningen, som blind har man stor nytta av det för att kunna lokalisera den.
- Inte spåriga och gropfyllda gångvägar mellan stall och hagar.
- Viktigt att man har en häst som går att lita på, hörsam för ägarens signaler och visar respekt för sin ägare.
- Lära känna sin häst, veta hur den reagerar i olika situationer och på vad den reagerar för. Då kan riskerna minska i hanteringen av hästen.
- Man har en häst som även övriga personer i stallet är beredd att kunna hjälpa till med när det behövs.
- Gemenskapen med hästar är något som hjälper till att orka med sin livssituation.
- Viktigt att kunna ha tillgänglighet till alla utrymmen som övriga har för att kunna känna sig delaktig i stallgemenskapen.
- Stallgångar som är så fria som möjligt på saker, halkfria golv och väggar fria från utrustning och andra saker.

REFERENSER

Skriftliga

Nordmark, A och Wisén, S. (2011). *Viktiga faktorer för säkerhet och tillgänglighet ur rullstolsburna ryttares perspektiv*. Examensarbete Nivå AB. Sveriges Lantbruksuniversitet. Fakulteten för Veterinärmedicin och husdjursvetenskap, Institutionen för anatomi, fysiologi och biokemi, Hippologenheten, Flyinge/Strömsholm/Wången,. ISSN 1402-2052.

BILAGOR

Bilaga 1

Frågeformulär

Frågeunderlag/formulär till intervjuer för personer med syn-, hörselnedsättning och nedsatt funktion i armar och ben.

Svar och förslag på eventuella lösningar får gärna kompletteras eller besvaras med skisser om det är möjligt och om det är enklare att göra så för dig. Tack för visat intresse för mina frågeställningar. Joakim Ericson

Arbetsmetoder i stallet

Mockning

Metoder - Tillvägagångssätt i mockningsarbetet. Hur bör vägen mellan gödselvårdsanläggningen och den plats där mockningen utförs vara utformad. Hur ska gödselvårdsanläggningen vara utformad? Strömaterialet – hur påverkar det förmågan att kunna mocka och resultatet? Behov och krav på redskapen från den som utför arbetet. Hur påverkar boxens utformning mockningen, belysning, färgsättning på väggar, tak och inredning? Materialval i boxens konstruktion/inredning? Hur ska golvbeläggningen vara beskaffad i form av ytstruktur? Har åtgärder/ombyggnad utförts för att öka säkerheten för dig och hästen, i så fall vilka? Har stallet byggts om eller anpassats utifrån dina behov i detta moment, i så fall hur? Hur vill du ha det om du fick bestämma själv? Kan dina egna hjälpmedel vara en riskfaktor i arbetsmomenten? Hur har du i så fall tagit bort eller undviker dessa risker?

Redskap - Vilka redskap används, specialtillverkade eller omgjorda efter dina behov, i så fall hur? Behov och krav på redskapen för att dessa ska kunna användas på ett effektivt och funktionellt sätt. Hur används de?

. Det som funkar för dig

Det som inte funkar för dig

Foder - Grovfoderhantering

Metoder - Tillvägagångssätt vid uppdelning av foder och utfodring. Foderutrymmen – hur ser den bästa planlösningen ut. Behov och krav från den som utför utfodringen. Behov, krav på och av färgsättning, belysning och golvets beskaffenhet, ytstruktur? Kan dina egna hjälpmedel vara en riskfaktor i arbetsmomenten? Hur har du i så fall tagit bort eller undviker dessa risker?

Redskap - Vilka används vid utfodring. Är de specialtillverkade eller omgjorda, i så fall hur? Behoven och krav på redskapen för att dessa ska kunna användas på ett effektivt och funktionellt sätt. Hur används de?

Det som funkar för dig.

Det som inte funkar för dig.

Kraftfoderhantering

Metoder - Tillvägagångssätt vid uppdelning av foder och utfodring. Foderutrymmen – hur ser den bästa planlösningen ut. Behov och krav från den som utför utfodringen. Behov, krav på och av färgsättning, belysning och golvetts beskaffenhet, ytstruktur? Kan dina egna hjälpmedel vara en riskfaktor i arbetsmomenten? Hur har du i så fall tagit bort eller undviker dessa risker?

Redskap - Vilka redskap används vid utfodring. Är de specialtillverkade eller omgjorda, i så fall hur? Behoven och krav på redskapen för att dessa ska kunna användas på ett effektivt och funktionellt sätt. Hur används de?

Det som funkar för dig.

Det som inte funkar för dig

Ryktning, hovkratsning, avspolning, klippning, visitering

Metoder - Vilka tillvägagångssätt har ni vid de olika momenten. Har ni några specialknep för olika situationer, i så fall vilka. Hur bör platsen vara utformad för dessa moment? Vilka behov och krav finns för utförandet av momenten. Färgsättning på inredning, väggar och tak., belysning och golvbeläggning? Hur ska golvbeläggningen vara beskaffad i form av ytstruktur och hårdhet? Används någon form av skydd för din egen eller hästens säkerhet för att undvika skador? Har åtgärder/ombyggnad utförts för att öka säkerheten för dig och hästen, i så fall vilka? Har stallet/platsen där dessa moment utförs byggts om eller anpassats utifrån dina behov, i så fall hur? Hur vill du ha det om du fick bestämma själv? Kan dina egna hjälpmedel vara en riskfaktor i arbetsmomenten? Hur har du i så fall tagit bort eller undviker dessa risker?

Redskap - Är redskapen som används specialtillverkade eller omgjorda, i så fall hur. Vilka behov och krav finns på de redskap som används. Hur används de.

Det som funkar för dig.

Det som inte funkar för dig.

Sjukdomsbehandling, veterinär och hovslagarassistans

Vilka tillvägagångssätt används för att kunna ge medicin till hästen, dosering. Behandling av sårskador, omläggning av förband. Behov, krav på och av färgsättning, belysning och golvetts beskaffenhet, ytstruktur? Vilka tillvägagångssätt har du för att behandlingen utförs på ett säkert sätt för både dig och hästen? Kan dina egna hjälpmedel vara en riskfaktor i arbetsmomenten? Hur har du i så fall tagit bort eller undviker dessa risker? På vilket sätt kan man assistera vid veterinär och hovslagarbesök.

Det som funkar för dig

Det som inte funkar för dig

Förflyttning inomhus (i stallet)

Metoder - Vilka tillvägagångssätt används. Används någon form av extrautrustning eller säkerhetsutrustning, i så fall hur. Har det byggts någon form av säkerhetsanordningar för dig och hästen där förflyttning av hästar sker, i så fall hur? Vilka behov behöver tillgodoses och krav finns på golvbeläggning, belysning och färgsättning på väggar/tak. Hur är utrymmesbehovet för dig och hästen? Hur är det med nivåskillnader och riktningsändringar i stallet vid förflyttningar av häs-

tar? Kan dina egna hjälpmedel vara en riskfaktor i arbetsmomenten? Hur har du i så fall tagit bort eller undviker dessa risker?

Det som funkar för dig

Det som inte funkar för dig

Förflyttning utomhus (till och från hage, betesmark)

Metoder - Vilka tillvägagångssätt används? Används någon form av extrautrustning, i så fall hur? Hur hanteras stängselhantag med stängseltrådar i stängselöppningar eller används någon annan lösning i öppningar till hagar/betesmarker. Vilken och i så fall hur? Hur gör man för att få tag i rätt häst vid intagning av hästar? Hur gör man det på ett säkert sätt för dig och hästen, hur undviker man att olyckan är framme? Hur undviker man bråk mellan hästar och därmed en väldigt hög skaderisk vid intagning av hästar? Vilka behov och krav finns på markbeläggningen där hästen fångas in och för gångsträcka mellan stall och hage/betesmark? Kan dina egna hjälpmedel vara en riskfaktor i arbetsmomenten? Hur har du i så fall tagit bort eller undviker dessa risker?

Det som funkar för dig.

Det som inte funkar för dig.

Lastning och avlossning på transport

Metoder - Vilka tillvägagångssätt används för att klara lastning och avlossning. Används någon form av specialutrustning, i så fall hur? Vilka behov och krav finns det för att lastningen och avlossningen ska kunna ske med dina förutsättningar? Hur undviker du risken för skador på hästen eller dig själv/medhjälpare? Kan dina egna hjälpmedel vara en riskfaktor i arbetsmomenten? Hur har du i så fall tagit bort eller undviker dessa risker?

Det som funkar för dig

Det som inte funkar för dig

Frågor

Finns behov av större utrymmen, hur skapar funktionsnedsättningen dessa behov om de finns?

Finns det behov av speciell utrustning, vilken i så fall. Hur används den?

Vad är viktigast för att det ska kunna fungera på ett bra sätt i stallet?

Vad funkar bäst och vad funkar sämst vid skötseln av din häst?

Vilka är de största riskmomenten i skötseln av hästen, hur gör du för att minimera skaderiskerna?

Vilka krav har du på hästen för att den ska kunna hanteras så självständigt som det är möjligt av dig själv utifrån din situation? Föredrar du någon rastyp framför någon annan? Vilket kön på hästen föredrar du valack eller sto, är hingst tänkbart?

Hur är planlösningen för ditt egna drömstall, antal hästar, boxar eller lösdrift, hur är det organiserat med de olika utrymmen som behövs för hästens skötsel?

Omgivningens förhållningssätt till dig som aktiv hästägare med en fysisk funktionsnedsättning?

Vilken attityd och inställning har du till din egen situation?